Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Совеэдэй, Министрнүүдэй Совеэдэй орган

Гэзэтэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 248 (14268) | 1973 оной октябриин 20, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Колхозникууд болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд! Газар таряаланһай, мал ажахын продукци үйлэдбэрилхэ, гүрэндөө худалдаха түсэбүүд болон социалис уялганууда дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэгты! Малай үбэлжэлгэ амжалтатайгаар үнгэргэхын, хабарай тарилгада эрхим һайнаар бэлдэхын, 1974 ондо баян ургаса абахын түлөө хүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэгты!

(Агуухэ Октябриин социалис революциин 56 жэлэй ойдо зорюулжа КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан уряануудһаа).

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ҮҮЛШЫН ГЕКТАР

РЕПОРТАЖ

...дабаанай баруун ...шэлэ дээрэ үглөө... ...багахан үүлэн ...улам сэдэжэ, ...Түгнын талые ...Уданшегүй ...боо хоёр шэдэлжэ...

хозой тоогууд дээрэ 55.000 центнер орооһоной 46.400 центнерынь оронхой. Гектарай дунда зэргээр 10 центнер ургаса хуряагдана. Ажахыда бии байһан 30 комбайнай 27-нь хүдэлгэгдэнэ. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, һүүлшын гектарнуудай ургаса хуряагдажа байна.

Хуряалгын хүдэлмэритэй нэгэн доро һолоомо суглуулан һурилэлгэ, намарай паар хахалалга, үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэжэ хаталга түлэг ябуулагдана. Энэ үдэрэй байдалаар колхоздо түсэбэй ёһоор хахалагдаха 2000 гектарай 1959 га намарай паар хахалагдаад байна. 3000 центнерһэ үлүүтэй үрэһэн сэбэрлэгдэжэ, амбаарта хадагалагдаа.

«Газараа эрхимээр ашаглалдаг бригада» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн 4-дэхи тракторна бригадын тариалан Сулхари голой эрээр нэмжылдэг. Эбтэй эе-тэй бригадын коллектив жэл бүри орооһо тарянай, бусад ургамалнуудай баян ургаса хуряадагаараа республика дотороо суута гараһаар үншэгдэ. Бригадада тарянай ажалай ёһотой мастернууд олон. Жэшээнь, Г. И. Миронов, К. Ф. Иванов, А. Г. Миронов, Н. Н. Калашников, П. Е. Хохлов, Ю. И. Васюк, Н. К. Теслев, Р. Д. Хохлов, А. Г. Миронов, И. Д. Лакарин болон бусадые нэрлэмээр. Тэдэнэр түрэл колхозойнгоо үрэһэн уужам таряалан дээгүүр хэдэн арбаад жэлэй туршада хүсэтэ трактор, комбайнуудые жолоодожо, орооһото ургамалай баян ургаса ургуулдаг дүй дуршалтай.

Бригадын юһэдэхи поля Демичево гэжэ газарта оршодог. Эндэ 173 гектарта шэниисэ таригдахай. 10 комбайн хоёр звено боложо таһараад, баал суглуулан сохижо ябана.

—Хуряалгаяа хоёр-нэгэн хоногһоо дууһахабди. Үни удаан дүүргэхэ һэмди. Тэдэ шииг нойтон байдал гээд орожо, һаад тойбо татана. Үсэгэлдэр саһан, бороо орожо, ажалаймнай байдал тэдэргэнь татаа,—гэжэ бригадир Т. Д. Калашников хөөрэнэ.—Хэд бусадһаа һайнаар хүдэлдэг хүн гүт? Һали-боли ажалаадаг хүнүүд манда байхагүй. Юрэдөө Г. Н. Миронов К. Ф. Иванов хоёр бусадһаа түрүүлжэ ябанал даа,—гээд тэрэ хэлэнэ.

Коммунист Георгий Миронов өөрынгөө мэргэжэлдэ Дмитрий хүбүүгээ һургаһан юм. Тэрэнь энэ жэлдэ арбадахи класс дүүргэнэ, колхоодоо хүдэлжэ үлэнхэй. Энэ намартаа эсэгэтэе хамта комбайнда штурвальщигаар ажаллаба. Хэн мэдэбэ, хэдэн жэлэй үнгэрэөд байхада Дмитрий эсэгэдээ адли түрүү комбайнер болоод шалгаржаhэе магад.

Б. ЖАМБАЛОВ, манай корр.

Мухар-Шэбэрэй аймаг.

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ

1973 ОНОЙ ОКТЯБРИИН 15-най МЭДЭЭНҺЭЭ

Мүнөө республикымнай колхоз, совхозуудта орооһо **тарянай ургаса хуряалга** гол түлэб дүүрэхэ дүтэлөө. Зарим абажынуудта һүүлшын гектарай ургаса хуряагдана. Бүхыдөө хуряагдаха ёһотой 424 мянга гаран гектар тарянай 410.212 гектарынь сабшагдаа гэхэ гү, али бүхы ургасын 97 процентнь хадагдаба.

Таряа хадалгааа Баргажанай, Захааминай, Хэжэнгын, Хурамхаанай, Кабанскын, Хориин аймагууд сүм дүүргээ. Бэшүүрэй, Хяагтын аймагууд тарян хадалга мэнэ-мэнэ дүүрэхэеэ байна. Энэ бүхы тариаанайн 97—99 процент унагаагдаа. Харин Мухар-Шэбэрэй аймагта 5 мянган үлүүтэй гектар таряан ургасатаа һүүһаад, Түнхэнэй, Сэлэнгын, Загарайн, Улаан-Үдын аймагуудта тус тустань 2000—3000 гектар ургаса үшөө ойроо хүртөөгүй байна.

Бүхыдөө хадагдаһан тарянай 90 процент хуряагдажа абтаа гэхэ гү, али ламан 365.144 гектар тарян хуряагдаад, гектар бүриһөө дунда зэргээр 10,4 центнер орооһон абтажа, колхоз совхозуудай тоогууд дээрэ 3,8 миллион үлүүтэй центнер тарян буунхай. Баргажанай аймагай ажахынууд гектар бүриһөө 15,2 центнер таряа абаа. Прибайкалиин, Кабанскын, Хяагтын аймагуудта гектар бүриһөө 12,2—13,8 центнер таряан абтана. Тиигэжэ республика дотор тарянай ургаса нёдондоной хидо орходоо нэгэ бага дээшээ байба. Гансал Яруунын, Сэлэнгын, Хойто-Байгалай аймагуудта эгээл бага, гектарай 6—7 центнер орооһон абтаа.

Тэжээлэй корнеплодуудые хуряажа абаха хүдэлмэри баһал дүүрэхэ дүтэлөө. Бэшүүрэй, Хяагтын, Түнхэнэй, Захааминай, Хойто-Байгалай аймагууд корнеплодуудые гол түлэб хуряажа дүүргээ. Кабанскын, Прибайкалиин, Загарайн, Зэдын, Сэлэнгын аймагуудай ажахынууд бүхы тариһан корнеплодойнго оройдоол 52—63 процентые хуряажа абаад байхада Кабанскын, Загарайн аймагуудта үшөө 100—100 һайса гаран гектар корнеплод хуряагдаадүй байна.

Республика дотор **хартаабха малталга** дүүрээ шахуу. Бүхыдөө 7545 гектар хартаабха малтагдажа, хамта 570 мянган центнер ургаса абтаа. Кабанскын, Баргажанай, Хяагтын, Түнхэнэй аймагуудай ажахынууд эгээл ехэ, гектар бүриһөө 95—103 центнер хартаабха хуряагдаа.

Овощ хуряаха түсэб 90 процент дүүргэгдэө. Республика дотор гектар бүриһөө 130 центнер овощ хуряагдаа. Хяагтын, Загарайн, Хурамхаанай, Улаан-Үдын аймагууд овощой һайн ургаса абаа.

Энэ жэлдэ **намарай паар хахалха** түсэб оройдоол 56 процент дүүргэгдөө. Гансал Захааминай аймаг намарай паар хахалха түсэбөө дүүргэжэ шадаа. Тинхэдэ Яруунын аймаг 12.650 гектар хахалха аад, оройдоол 1900 гектар хахалаа. Хэжэнгын, Баргажанай, Сэлэнгын, Хурамхаанай аймагууд намарай паар багаар хахалаа.

Захааминай аймагай СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхоздо 300 толгой бодо мал шахагдаад, 1500 толгой үхэр шахан таргалуулгада табигдаад байна. Эндэ дүй дүршэлтэй малшад Б. Ц. Долгоров, Ц. М. Базаржапов, Р. Д. Нанданов, Г. Б. Дамбаев илангаяа һайн үрэ дүнгүүдые туйлана. Эндэ 60 наһатай малшан Буда Цыренович Долгоров Цырен-Доржо хүбүүнтэеэ 117 хашараг харууhалжа, тус бүриинь шэгнүүрые сүүдхэдээ 1100 граммаар нэмээгээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: дүй дүршэлтэй малшан Буда Цыренович Долгоров. Мал бэлшээжэ ябана.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Буряадай АССР-эй Верховно Совеэдэй Президиумэй Указ

НҮХЭР П. Е. ЯСТРЕБОВАЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕЭДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын совет ба худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь түлөө Бэшүүрэй аймагай ажалшадай депутатуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түсэблэлгын комиссиин түрүүлэгшэ **Ястребова Прасковья Епифановнае** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной октябриин 18.

Буряадай АССР-эй Верховно Совеэдэй Президиумэй Указ

НҮХЭР А. И. РЕЩИКОВАЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын хүдөө ажахыда үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь түлөө, түрэһөөр 60 наһа гүйсэнэтэйнь дашарамдуулан шубуудые үсхэбэрилгын Мухар-Шэбэрэй инкубаторна станциин директор **Рещикова Августа Иннокентьевнае** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной октябриин 18.

ПРОФСОЮЗУУДАЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН VIII КОНГРЕСС

ВАРНА. (ТАСС). Профсоюзуудай бүхэдэлхэйн конгрессэй октябриин 18-най удаашын заседани дээрэ Индохитайдахи байдалда ехэ анхарал хандуулагдаа. Вьетнамай профсоюзуудай федерациин Центральна Комитедэй түрүүлэгшэ Хоанг Куок Вьет үгэ хэлэхэдээ, арадай ажахын бүхы һалбаринуудые дары һэргээхэ ба хүгжөөлгэ — вьетнам арадай гол зорилго болоноой гэжэ тусхайлан тэмдэглээ. Социалис оронуудай, улсхооронын хүдэлмэришэн антиин, профсоюзуудай ба бүхы түрүү үзэл бодолтой хүсэнүүдэй зүгһөө ДРВ-дэ үзүүлэгдэдэг политическэ, экономическэ ба моральна туһаламжын түлөө вьетнам арадай үмэнһөө үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэбэ.

Урда Вьетнамые сүлөөлхын түлөө тэмсэгшэ профсоюзуудай федерациин гүйсэдхэхэ комитедэй гэшүүн Чан Хоай Нам вьетнам арадые дэмжэжэ үгэлжэлһөөр байһанайнь түлөө Советскэ Союзда, бусад социалис оронуудта гүнзэгы баясхалан хүргөө. Энэ райондохи байдал тогтонижуулха, эб найрамдал ба аюулгүй байдал хангахые Урда Вьетнамай Республикын Революционно засагай зургаан правительство эрмэлзэжэ гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй секретарь М. Ланжиньон үгэ хэлэхэдээ, Москвада болохо эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй бүхэдэлхэйн конгрессэй бэлэдхэлэй тушаа тусхайлан тогтоо. Энэ конгресс бүхы дэлхэй дээрэ аюулгүй байдал, харилсаа холбоо хангахын түлөө арадуудай тэмсэлэй амжалтануудые шэнжэлжэ, замби түбиин хамаг зоной бэелүүлжэ хамтын зорилгонуудые хараалаа болоно гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Тус конгресс — дэлхэйн эб энхэ ажануулаха ажэлдэ хүсэгэлэй хүсэ шалгажа хараһан болохо байжа гэбэ.

ВАРНА. (ТАСС). Конгрессэй документнүүдые — «Мүнөө үедэхи капиталис оронуудай ажалшадай профсоюзна эрхэнүүдэй ба социально-экономическа эрилтэнүүдэй хартин», «Бүхы дэлхэйн ажалшадта, профсоюзуудта хандаһан уряа» болон бусад документнүүдые бэлдэхэ комиссинүүд хүдэлмэрилжэ эхилээ.

РЕСПУБЛИКЫН БАРИЛГЫН МАСТЕРНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨН

Октябриин 18—19-эй үдэрнүүдтэ республикын барилгын үйлэдбэриин мастернуудай, прорабуудай зүблөөн болобо. Барилгын управлени, трестнүүдэй, барилга-хабсаралгын управлениинүүдэй, субподрядна организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, партиина хүдэлмэрилэгшэд зүблөөндэ хабаадалсаа.

«Мастер ба капитальна барилгын ашаг үрэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тэдэнэй дүүргэхэ үүргэ» гэһэн элидхэл партиин обкомой хоёрдохи секретарь **К. М. Продайвода** хэлэн байна.

Буряадай барилгын управлениин 162-дохи ПМК-гай начальник **А. М. Ермолаев**, «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэлэй Загарайн колхоз хоорондын организациин мастер **Д. В. Цынгуев**, «Бурятгражданпроект» институдай директор **Н. И. Гаврилюк**, 1-дэхи СМУ-гай бригадир, Социалис Ажалай Герой **Б. А. Полтарацкий**, барилга хабсаралгын 834-дэхи поездын бригадир **Б. Ц. Санданов**, Сэлэнгын ЦКК-гай парткомой секретарь **Г. Ф. Елизов**, гэр барилгын комбинадай мастер **Ю. А. Петров**, Буряадай барилгын управлениин главна инженер **Л. М. Людалун**, партиин Сэлэнгын райкомой секретарь **В. М. Горлов**, Буряадай барилгын управлениин 1-дэхи СМУ-гай бригадир **Л. Н. Кузнецова**, барилга-хабсаралгын 397-дохи поездын прораб **А. Г. Шабаганов**, «Бурятцелинстрой» трестын 1010-дахи ПМК-гай главна инженер **Н. Л. Николаев** болон бусад элидхэл тушаа үгэ хэлээ.

Барилга - хабсаралгын хүдэлмэриин юһэ һарын үрэ дүнгүүд, барилга эрхилэлгын дутагдалнуудые элирүүлэн дэжэ, тэдэниие усадхаха арга замууд зүблөөн дээрэ тодорхойлогдоод байна.

Мастер, прорабууд зүблөөнэй хоёрдохи үдэр Улаан-Үдэ городой барилгануудаар ябажа хараа. Гэр барилгын комбинадай, городой 18-дахи, 20-дохи кварталнуудай барилга, хүүргэнүүдэй металл эдилүүдэй завод, Эрхирэгэй совхозой, Гризнухэсэнүүдые хүтэлһэн хэрэгтэ капитальна барилгын удха шанар тухай тэмдэглээ.

Элидхэлшэ, элидхэл тухайа үгэ хэлэһэн 14 хүн республика доторхи капитальна барилгын байдал шэнжэлэн харуулаа. Үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүтэлһэн хэрэгтэ капитальна барилгын удха шанар тухай тэмдэглээ. Гризнуха хизаарай барилгын заводой бригадада ошожо хараһан байна.

Гүрэндэ таряа худалдаха социалис уялгануудаа дүүргэбэ

Пензенскэ областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд орооһо таряа, газар тариаланһай бусад продукцинуудые бүри эхээр үргүүлхэ абахын түлөө бүгэдэһээ социалис мүрысөөндэ оролсоод, энэ жэлдэ орооһо тарянай һайн ургаса туйлаа, гүрэндэ таряа худалдаха социалис уялганууда амжалтатайгаар дүүргэбэ.

1508 мянган тонно (92 миллион пууд) гэхэ гү, али арадай ажахын түсэбөөр хараалагдаһанһаа 411 мянган тонноор ехэ орооһо таряан гүрэндэ амбаарта оробо. Область дотор анха түрүүшынхиеэ нимэ ехэ хэмжээтэй таряан бэлэдхэгдээ. Шэнниисэ, орооһото-бобово, крупа болгохо, тэжээлэй ургамалнуудые бэлэдхэхэ түсэбүүд үлүүлэн дүүргэгдэбэ. Хара таряа худалдан абаха түсэб дүүргэгдэхөөр байна. Гүрэндэ таряа худалдалга үргэлжэлһөөр.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй ТОГТООЛ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИИН, БАРИЛГЫН, ТРАНСПОРТЫН БА ХЭЛХЕЭ ХОЛБООНОЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИИН, БАЙГАЛИИЕ САХИН ХАМГААЛХА САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИИН ХҮДЭЛМЭРИ ТУХАЙ

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Совет **нигэжэ тогтообо:**

1. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Байгаали сахин хамгаалха, Промышленностиин, барилгын, транспортын ба хэлхеэ холбооной саг үргэлжын комиссинүүдэй хүдэлмэриин тогтоолнуудые, СССР-эй болон Буряадай АССР-эй Верховно Соведүүдэй хуулинуудые дүүргэхэдэ республикын албан зургаануудай, тус тус предприятинуудай, нютагай зургаануудай ажал ябуулга хиналта табиха... ...зорилгоор хэрэглэжэ, тэдэнэй хүдэлмэри ябуулагша ... хүсэд саашадань хүгжөөлгэдэ ...

хыень, тинхын тулада өөһэдынгөө эрхэ бүрин хэрэглэхэ, нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй, саг үргэлжын комиссинүүдтэй ходоод холбо барисаатай байхыень Промышленностиин, барилгын, транспортын ба хэлхеэ холбооной, мүн Байгаалие сахин хамгаалха саг үргэлжын комиссинүүдтэ уялгаха.

3. Верховно Соведэй, нютагуудтахи ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй саг үргэлжын комиссинүүдэй hанамжа, дурадхалнуудые хаха саг соонь, анхаралтайгаар хаража үзэхэ, тэдэнһие дүүргэлтэ болгохын тула зохихо хэмжээнүүдые абаха шухала байһанда республикын министерствэнүүдэй, албан зургаануудай, нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэкомуудай, предприятинууд болон эмхинүүдэй, колхоз ба совхозуудай анхарал хандуулха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо В. УБЕЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной октябриин 16.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын ХУУЛИ

БУРЯАДАЙ АССР-эй АЙМАГАЙ, ГОРОДСКОЙ, ГОРОДОЙ РАЙОННО, СЕЛЬСКЭ (СОМОНОЙ) БА ПОСЕЛОГУУДАЙ АЖАЛШАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ СОВЕТ ТУХАЙ БУРЯАДАЙ АССР-эй ХУУЛИНУУДТА ХУБИЛАЛТАНУУДЫЕ, НЭМЭЛТЭНҮҮДЫЕ ОРУУЛХА ТУХАЙ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗУУДЫЕ БАТАЛХА ТУХАЙ

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Совет **нигэжэ тогтообо.**

«Буряадай АССР-эй аймагай ажалшадай депутадуудай Совет тухай», «Буряадай АССР-эй городской, городой районно ажалшадай депутадуудай Совет тухай», «Буряадай АССР-эй сельскэ (сомоной), поселогуудай ажалшадай депутадуудай Совет тухай» Буряадай АССР-эй Хуулинуудта хубилалтануудые, нэмэлтэнүүдые оруулха тухай» Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1973 оной июниин 15-най Указуудые батална.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо В. УБЕЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной октябриин 16.

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын ХУУЛИ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ БАТАЛХА ТУХАЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй КОНСТИТУЦИИН (ҮНДЭҺЭН ХУУЛИИН) 44-дэхи СТАТЬЯДА ХУБИЛАЛТАНУУДЫЕ ОРУУЛХА ТУХАЙ

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Совет **нигэжэ тогтообо:**

«Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Барилгын материалнуудай промышленностиин управление, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Автомобильна харгынуудые бариха ба заһабарилха управлени болгохо тухай» Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1973 оной январиин 15-най Указые батална.

Энэзэнэй үндэһөөр, Буряадай АССР-эй Конституциин 44-дэхи статьяһаа «Барилгын материалнуудай промышленность» ба «Автомобильна харгынуудые бариха ба заһабарилха» гэһэн үгэнүүдые гаргаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо В. УБЕЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной октябриин 16.

Буряадай АССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи се

БУРЯАДАЙ АВТӨНОМИТО СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕД

Т О Г Т О О Л

РЕСПУБЛИКЫН ХҮН ЗОНОЙ КОММУНАЛЬНО-АЖАҺУУДАЛАЙ ХЭРЭГЛЭМЖЭ УЛАМ ҺАЙНААР ХАНГАХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХА

Совет арадай һуудал байдал саашадань һайжаруулха тухай Коммунис партиин ба Совет правительствын саг үргэлжын анхаралай ашаар республикын хүн зоной коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулха талаар һүүлэй үедэ горитой хүдэлмэри хэгдээ гэжэ Буряадай АССР-эй Верховно Совет тэмдэглэнэ.

Хүн зондо гэр байра, коммунальна болон ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудые бариха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ, энэ хэрэгтэ электрын элшэ хүсэ хэрэглэлгэ улам ургана, гэр байрануудые болбосон түхэлтэй болголгын хэмжээн дээшэлжэ байна. Медицинын ба соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд улам олошорно. Ажалшадые пенсеэр хангалга ба тэдэнэй санатори, курортнуудта амаралга һайжарна, худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой предприятинууд бүри олошорно, арад зондо эд бараа ба эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдалга улам дээшэлжэ байна.

Табан жэлэй үнгэрһэн 2,5 жэл соо коммунально-һуудал байдалай, социальна ба соёлой хэмжээ ябуулгануудта 317 миллионһоо үлүү түхэриг нютагай бюджедһээ гаргашалагдаһан байна. Энэнь үнгэрэгшэ табан жэлэй тэрэ үеынхиһөө 1,5 дахин ехэ болоно. Энэ үе соо хамта дээрээ 646,6 мянган дүрбэлжэн метр гэр байра ашаглалгада оруулагдаа. Гэр байра барилгада жэл бүри 42 миллионһоо үлүү түхэриг мүнгэ зөөри гаргашалагдана. Ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн хоёр жэл соо 16 процентээр дээшэлээ. Ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэдэн зуугаад предприяти, ателье, мастерскойнуудай хүсөөр 400 гаран янзын туһаламжа ажалшадта хүргэгдэнэ. Республикын городууд, хүдэлмэришэдэй тосхонууд ба хүдөө нютагуудые болбосон түхэлтэй болгохо талаар соносхогдоһон соёлой хоёр жэлэй добтолгын туршада нилээд ехэ юумэн хэгдэһэн байна.

Ажалшадай коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулха талаар нютагай олохон Соведүүд, тэдэнэй гүйсэдхэхэ комитедүүд партийна органуудай хүтэлбэри доро ехэ хүдэлмэри хэдэг болонхой. Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд, саг үргэлжын комиссинууд ба депутадууд дурсагдаһан һалбаринуудай предприятинуудай хүдэлмэри саг үргэлжэ шалгажа байдаг, тэдэнэй ажал ябуулга һайжаруулха ба элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха талаар зохихо хэмжээнүүдые абадаг байна. Ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха тухай асуудалнууд Соведүүдэй сессинүүд, гүйсэдкомой заседанинууд дээрэ харагдадаг болонхой.

Гэхэтэй хамта, ажалшадай коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын мүнөөнэй хэмжээн КПСС-эй XXIV съездын эрилтэнүүдтэ үшөө хүрэнэгүй, республикын ажалшадай саг үргэлжэ дээшэлжэ байһан эрилтэнүүдые гүйсэд ханганагүй гэжэ Буряадай АССР-эй Верховно Совет тэмдэглэнэ. Ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинууд үшөө үсөөн байһаар. Томо томо олохон һуурин нютагуудта мастерскойнууд, ажалшадһаа захил абаха пунктнууд үгы байха юм. Гутал ба хубсаһа оёхо, заһабарилха, мүн гэр байрын хэрэглэлэй орёо техникэ заһабарилха мастерскойнууд ажалшадай эрилтэ гүйсэд ханганагүй. Тиихэдэ ажалшадай захил дүүргэхэ болзор нэгэнтэ бэшэ эбдэгдэнэ, ажалайнь шанар нилээд голодоһотой байһаар. Зарим хүн зон, илангаяа холын һуурин нютагуудта ажаһуугшад хэрэглэмжэ хангалгын албанай ашэ туһа үшөө абанагүй.

Ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын талаар 1971, 1972 онуудай түсэбтэ даабаринууд ба социалис уялганууд дүүргэгдээгүй байха юм. Тиимэһээ һүүлэй жэлнүүдтэ ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн хүн зоной олзо ба эрилтэһээ гээгдэжэ ябана.

Ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха талаар табан жэлэй түсэбые дүүргэхэ хэрэгтэ ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын министерство, совхозуудай нэгэдэл, «Забайкаллес» комбинат, мүн Бэшүүрэй, Зэдын, Хориин, Яруунын болон бусад аймагууд илангаяа ехэ гээгдэлдэ оронхой. Ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха тусхай шэглэлтэй предприятинууд ба аймагай комбинадуудай хоорондохи холбоо барисаан һөөр хүгжөөгдэнэгүй, олохон предприятинуудта шэнэ техникэ ба түрүү технологи һулаар нэбтэрүүлэгдэнэ.

Ажалшадай коммунальна хэрэглэмжэ хангаха хэрэг нилээд дутагдалтай байһаар. Гэр байрын үшөө дуталдажа байбашье, зарим ажахын, барилгын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, городуудай, аймагуудай Соведүүдэй гүйсэдкомууд гэр байра барилгада, заһабарилгада һомологдоһон мүнгэ зөөри саг соонь хэрэглэнэгүй. Олон ондоо албан зургаануудай мэдэлэй гэр байрын ехэхэн хубинь саг соогоо заһабарилагдаагүй дээрэһээ дэншье һаа муу байдалда оронхой. Шэнээр баригдаһан гэрнүүдые ехэхэн дутагдалтайгаар, ойро тойрынь газарай үшөө болбосон түхэлтэй болгогдоогүй байхада, тушаажа абаха ябадал үшөө усадхагдаагүй. Зарим һуурин нютагууд, колхоз болон совхозуудай, мүн предприятинуудай байранууд болбосон түхэлтэй болгогдоногүй, тэндэ ариг сэбэр һайнаар сахигданагүй.

Зарим городуудта, хүдэлмэришэдэй тосхонууд ба хүдөө нютагуудта арад зониие эдихэ уһаар хангаха хэрэг нилээд дутагдалтай, банинууд ба прачечнанууд үшөө муугаар хүдэлнэ.

Республикын аймагуудтахи, промышленна түбүүдтэхи, городуудтахи коммунальна ажахын инженерно түхеэрэлгэнүүдые барилга тэсэшэгүйгөөр удаарулагдана. Тэдэнэй тоодо Улаан-Үдын канализаци, оньһожоруулагдаһан прачечна, городой водопроводой хоёрдохи ээлжээн оролсоно.

Республикын городуудта, хүдэлмэришэнэй тосхонуудта, аймагуудай түб һууринуудта гэр байрануудые дулаагаар хангаха асуудал удаан шиидхэгдэнэ. Энэ хэрэгтэ һомологдодог мүнгэ зөөри Буряадай барилгын управлени, «Бурятцелинстрой» трест ба авиазаводой капитальна барилгын управлени жэлһээ жэлдэ хүсэд хэрэглэнэгүй.

Ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын албанай асуудалнууд олохон нютагай Соведүүдэй гол анхаралда үшөө абтаагүй байһаар. Хэдэн сельсэ, сомоной, поселково, аймагуудай, районуудай, городуудай Соведүүд коммунально-ажаһуудалай предприятинуудай хүдэлмэри гүнзэгыгөөр шэнжэлэн шудалнагүй, тэдэндэ ёһото туһаламжа хүргэнэгүй, мүн тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табидаггүй байха юм. Тиимэһээ ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын албанай дутагдалнуудтай эбсэхэ ябадал ушарна, арадай ажахын шухала эдэ һалбаринуудай хүдэлмэри һайжаруулхын тула нютагай арга боломжонуудые хэрэглэхэ асуудалнуудта ёһото анхарал хандуулагданагүй. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха тухай асуудал Зэдын, Хэжэнгын ба Хориин аймагуудай Соведүүдэй сесси дээрэ нэгэтэшье харагдаагүй. Зарим аймагай Соведүүдтэ ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха, гэр байрын-коммунальна ажахын ба һуурин нютагуудые болбосон түхэлтэй болгохо талаар саг үргэлжын комиссинууд ба тэдэ асуудалнуудаар аймгүйсэдкомуудай штатнабэшэ таһагууд эмхидхэгдээгүй байха юм.

Аймагуудта, городуудта, предприятинуудта, колхоз болон совхозуудта ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулха ба тэрэнэй шанар дээшэлүүлхэ талаар социалис мүрысөө эмхидхэхэ асуудалда нютагай Соведүүд анхаралаа багаар хандуулна. Ажалай ба үйлэдбэриин журам эбдэхэ, түсэб дүүргэдэггүй ябадал ажалшадай коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудай олохон коллективүүдтэ үзэгдэнэ. Энэ хадаа ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээнэй ургаса ба тэрэнэй шанар доошолуулна гэшэ. Тиимэһээ ажалшадай зүгһөө эдэ асуудалнуудаар мэдүүлгэ, гомдолнууд ододог байна.

КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдые, парти болон правительствын удаадахи тогтоолнуудые бэелүүлхэ талаар республикын гэр байрын-коммунальна ажахын, ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын министерствэнүүдэй, ажалшадай депутадуудай олохон Соведүүдэй гүйсэдкомуудай, зарим промышленна предприятинуудай, барилгын эмхинүүдэй, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй ёһото хэмжээнүүдые абаагүй дээрэһээ республикын ажалшадай коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгада дээрэ дурсагдаһан дутагдалнууд дайралдана. Дурсагдаһан эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд хүн зоной үдэр бүриин хэрэглэмжэ, эрилтэ хангаха асуудалнуудта ёһотоор анхарнагүй, энэ хэрэгтэ эдэбхи үүсхэл ба оролдолго бага байна.

Республикын ажалшадай коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалга улам һайжаруулха зорилготойгоор Буряадай АССР-эй Верховно Совет **нигэжэ тогтообо:**

1. «РСФСР-эй ажалшадай һуудал байдалай хэрэглэмжэ хангалгые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» РСФСР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сессиин тогтоолые хүтэлбэри болгон абаха ба хэлбэришэгүйгөөр гүйсэдхэхэ.

Коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хүдэлмэри үндэһөөрнь һайжаруулха, ажалшадай коммунально-ажаһуудалай эрилтэ гүйсэд һайнаар хангаха, хүн зониие хангалгын культура дээшэлүүлхэ талаар КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдые бэелүүлгэ хадаа республикын Министрнүүдэй Соведэй, гэр байрын-коммунальна ажахын министерствын, ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын министерствын, коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг предприятинуудай, бусад министерство ба албан зургаануудай, городуудай, районуудай ба аймагуудай Соведүүдэй болон тэдэнэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй, мүн промышленна предприятинууд ба барилгын эмхинүүдэй, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй шухалын шухала зорилго гэжэ тоолохо.

Ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха, гэр байра бариха ба заһабарилха, мүн коммунально-ажаһуудалай объектнүүдые бариха талаар байгша оной, табан жэлэй удаадахи жэлнүүдэй түсэбтэ даабаринуудые дүүргэхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха, тиихэдээ ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха талаар ушарһан дутагдалнуудые усадхаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха.

Хүн зоной һуудал байдалай хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулха хэмжээнүүдэй дүүргэлтэ тушаа. «РСФСР-эй ажалшадай һуудал байдалай хэрэглэмжэ хангалгые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» РСФСР-эй Верховно Соведэй табадахи сессиин тогтоолтой зохилдуулан нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха талаар Соведүүдэй гүйсэдкомуудай, министерствэнүүд, управленинүүд ба албан зургаануудай, барилгын эмхинүүд ба промышленна предприятинуудай, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ Министрнүүдэй Совет ехэ эрилтэ табидаг байха, ажал хүдэлмэриень хинан шалгаха зэргэтэй.

2. Табан жэлэй түсэбтэ даабари дүүргэхэ, ажалшадта хүргэгдэдэг туһаламжын үнэ сэн хямдаруулха ба шанарыень дээшэлүүлхэ, хүн зониие культурнаар хангаха, хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудые түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда оруулха, ажахын тоосоо үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, эд зөөридэ эзэн бэшээр хандаха ябадалтай эрид тэмсэхэ асуудалнуудта ажалшадай хэрэглэмжэ хангадаг предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй гол анхаралые хэрэглэмжэ хангалгын министерство, городууд ба аймагуудай Соведүүдэй гүйсэдкомууд хандуулха зэргэтэй.

3. Ажалшадай коммунальна хангалгын хэмжээ дээшэлүүлхэ, гэр байрын-коммунальна ажахые техническэ талаарнь ашаглалгые һайжаруулха талаар гэр байрын-коммунальна ажахын министерство, министерствэнүүд болон албан зургаанууд, городуудай, аймагуудай ба районуудай Соведүүдэй гүйсэдкомууд зохихо хэмжээ абаха болоно.

Барилга-заһабарилгын хүдэлмэриин шанар һайжаруулха, ариг сэбэрые һайнаар сахижа, городууд ба аймагуудай түб һууринуудые болбосон түхэлтэй болгохо талаар хэмжээ абаха.

Городууд, хүдэлмэришэдэй тосхонууд ба аймагуудай түб һууринуудта водопроводуудые, канализаци бариха, тэдэниие үргэдхэхэ, мүн электрижүүлгые һайжаруулха талаар, оньһожоруулагдаһан прачечна ба банинуудые, гостиницануудые бариха, городуудай, хүдэлмэришэдэй тосхонуудай, хүдөө нютагуудай хүн зониие уһаар хангалгые һайжаруулха талаар зохихо хэмжээ абаха.

Сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые бариха ба предприятинуудай үлэгдэлтэй муухай уһа гол мүрэнүүдтэ оруулха ябадалые сэслэн усадхаха талаар хэмжээнүүдые заатагүй бэелүүлхэ.

4. Республикын городууд, хүдэлмэришэдэй тосхонууд ба хүдөө нютагуудые болбосон түхэлтэй болгохо добтолгые 1975 оной эсэс болотор үргэлжэлүүлхэ, болбосон түхэлтэй город, поселок, тосхоной түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала гэжэ тоолохо.

Һуурин нютагуудые болбосон түхэлтэй болгохо, ногооруулха, ариг сэбэрые һайнаар сахидаг болохо, уһанда абтажа боломоор газарнуудай хүн зониие хамгаалха, городуудай, хүдэлмэришэдэй тосхонуудай, аймагуудай түбүүдэй сэсэрлигүүдые болбосон түхэлтэй болгохо талаар 1974—1975 онуудта бэелүүлэгдэхэ хэмжээнүүдые хараалжа баталхыень республикын Министрнүүдэй Соведтэ, городуудай, аймагуудай ба районуудай Соведүүдэй гүйсэдкомуудта даалгаха.

1973 оной уһанай үерэй үлэгдэлнүүдые усадхаха талаар зохихо бүхы хэмжээнүүдые абаха.

Һуурин нютагуудые болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэридэ хэрэглэхын тула нютагай промышленностиин фондһоо сельсэ ба поселково Соведүүдэй мэдэлдэ үгтэһэн мүнгэ зөөри зүбөөр хэрэглэхэ, Соведүүдэй газар дайда дээрэхи предприяти, эмхи зургаануудай, сельсэ бюджедүүдэй дүүргэгдэхэдэ абтаһан доходһоо энэ хэрэгтэ үгтэдэг мүнгэ зөөриие гүйсэд хэрэглэхэ талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй заабаринуудые нарин нягтаар бэелүүлхэ.

5. 1973 оной капитальна барилгын түсэб ба социалис уялгануудые дүүргэхэ, Улаан-Үдэ хотодо водопроводой хоёрдохи ээлжээнэй, канализациин хэрэглэмжэ хангалгын байшангай ба оёдолой ательегэй, мүн республика дотор сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые бариха ба гол горхонуудай эрье бэхижүүлхэ хүдэлмэри хэхэ, ажалшадай коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулха талаар хэмжээ абахыень барилгын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдые уялгалха.

6. Автобусно ба таксомоторно паркын техническэ байдал һайжаруулха, пассажирска транспортын хүдэлмэриие эмхитэй гуримтай болгохо. Мүн предприяти болон барилгын эмхинүүдэй һүниин хүдэлмэриие анхаралда абажа, транспортын хүдэлмэри эмхидхэхэ талаар Буряадай транспортна управлени хэмжээ абаха болоно.

Холын һуурин нютагуудай хүн зониие һайнаар хангаха зорилготойгоор автобусуудай маршрут олон болгохо.

Эрхэтэдэй үмсын хэрэглэлэй хүнгэн транспорт техническэ талаарнь хангалга һайжаруулха, техническэ хангалгын станцинуудай барилга түргэдхэхэ.

7. Хүдөөгэй хүн зоной коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулхын тула колхоз болон совхозуудта банинуудые, прачечнануудые, гостиницануудые, хангалгын албанай комбинадууд ба мастерскойнуудые бариха талаар хүдөө ажахын министерство, совхозуудай нэгэдэл ба трестнүүд хэмжээ абаха зэргэтэй. Һуурин нютагуудые болбосон түхэлтэй болгохо, ногооруулха хүдэлмэриин хэмжээе хүдөө нютагуудта ехэ болгохо.

8. Коммунально-ажаһуудалай предприятинуудые, арад зониие электрын элшэ хүсөөр хангалга һайжаруулха талаар, Татаурово—Баргажанай-Адаг гэһэн электрын элшэ хүсэ дамжуулха линиин барилга түргөөр дүүргэжэ, тэрэ линидэ Прибайкалиин, Баргажанай ба Хурамхаанай аймагуудай һуурин нютагуудые холбохо талаар «Бурятэнерго» гэжэ районно управлени, № 30, 56 мехколоннонууд ба «Забайкаллес» комбинат түргэн хэмжээ абаха зэргэтэй.

9. Худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэри һайжаруулха, ажалшадые культурнаар хангаха, үдэр бүриин хэрэглэлэй эд бараа наймаанда таһалдуулхагүй, худалдаа наймаанай ба ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые бариха түсэб дүүргэхэ талаар худалдаа наймаанай министерство болон Буркоопсоюзай правлени, аймагууд болон городуудай Соведүүдэй гүйсэдкомууд хэмжээ абаха.

10. Ажалшадай коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудта социалис мүрысөөнэй үүргэ дээшэлүүлхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэ ба арад зониие хангалгые һайжаруулгада мүрысэгшэдэй гол анхарал хандуулха талаар ажалшадай хэрэглэмжэ хангалгын ба гэр байрын-коммунальна ажахын министерствэнүүд, Буряадай транспортна управлени, хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудтай бусад албан зургаанууд, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдкомууд профсоюзай ба ниитын организацинуудтай хамта анхаралаа табиха зэргэтэй.

Коммунально-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ ба тэндэ хүдэлхэ кадрнуудые бэлд
үйлэдбэриин һайн
дал олгожо, морал
материальна ур
зүбөөр хэрэглэжэ,
тида үлөөхэ тал
хэмжээ абаха А
рам бэхижүүлхэ,
коммунально - а
хэрэглэмжэ ханга
дэлмэрилэгшэдэй
ба харюусалгые
хэ, мүн хэрэглэм
гын шанар һайжа

11. Ажалшадай
нально-ажаһуудала
лэмжэ хангалгын
тинуудай хүдэлмэр
хүтэлбэрилхэ,
хүдэлмэри һайжар
дэ предприятинууд
хэрэг һайнаар м
соонь хэрэгтэй
үзүүлхэ, хэрэглэм
ниие хүгжөөхэ,
лаар бии байһан а
жонуудые һайнаа
хэ, ажалшадай
хангалгын асуу
Соведүүдэй сесси
комуудай заседан
жа байха талаар
дай, аймагуудай,
дай, сельскэ болон
во Соведүүдэй
комитедүүдые уял
рэглэмжэ хангалгы
хүтэлбэрилэгшэд б
мэрилэгшэдтэ эрил
лүүлхэ, хүн зоно
хангалгада анхар
ёһын тэдысэ ханд
лые эрид болюул

12. Ажалшадай
нально-ажаһуудала
лэмжэ хангалгын,
жэ хангалгын пре
нуудай хүдэлмэри
дунда дэлгэрһэн
мүрысөөнэй ябаса
шадай хэрэглэмжэ
да түрүү дүй ду
нөөр нэбтэрүүлхэ
нуудые газетэнүүд
һануудта үргэнөөр
жа, радио болон
неэр дамжуулжа
республиканска
дэй редакцинуудта,
дени ба радио-да
комитедтэ даалгаха.

* * *

Ажалшадай ком
ажаһуудалай х
хангалгын хэмжээ
эй XXIV съездын
ринүүдэй эрилтэн
рэмөөр дээшэлүүл
аймагуудай, ра
городуудай, сельск
ной ба поселково
министерствэнүүд
албан зургаанууд.
ленна предприя
транспортын ба хэл
бооной, барилгын
дэй, колхоз болон
дай, коммунально-а
лай предприятинуу
тэлбэрилэгшэд бү
шадалаа элсүүлхэ
Буряадай АССР-эй
но Совет найдана.

Буряадай АССР-эй Верховно С
Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо В. У
Буряадай АССР-эй Верховно С
Президиумэй Секретариин түлөө Презид
гэшүүн Ц. ЦИБУ

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной октябриин 16.

РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИ ТУХ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй байгаали хамгаалгын саг үргэлжын комиссиин хүдэлмэри тухай тус комиссиин түрүүлэгшэ, КПСС-эй Прибайкалиин райкомой нэгэдэхи секретарь депутат **Н. Е. Шелковников** сесси дээрэ мэдээсэл хэһэн байна.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, «Байгал далай шадархи байгаалиин баялиг хамгаалха ба тэрэниие ашагтайгаар хэрэглэхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1971 оной июниин 16-най тогтоол, мүн «Байгаали хамгаалха ба тэрэнэй баялигые ашагтайгаар саашадаа хэрэглэдэг болохо тухай» СССР-эй Верховно Соведэй сессиин 1972 оной сентябриин 20-до абаһан тогтоол бэелүүлэн, республикын Верховно Соведэй байгаали хамгаалха комисси ажалаа эмхидхэһэн байгаа, — гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ.

Эдэ шухала тогтоолнуудтай зохилдуулан, 1972 ондо байгаали хамгаалха комисси хэдэн хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэн байгаа. «Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй, нарин сэмбын фабрикын сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые ашаглалта ба энэ хэрэгтэ үгтэһэн мүнгэ зөөри хэрэглэлгэ тухай» асуудалаар комисси 1971 оной октябриин 18-да тогтоол баталан абаһан байна. Энэ тогтоол ямараар бэелүүлэгдэнэб гэжэ үнгэрһэн жэлэй нэгэдэхи кварталда комисси дахин шалгажа үзөө һэн.

Тиихэдэ байгаали хамгаалха комисси өөрынгөө хүдэлмэриие республикын Верховно Соведэй хүдөө ажахын комиссиитай хамта эмхидхэдэг байна. Байгаали хамгаалха талаар СССР-эй Верховно Соведэй дүрбэдэхи сессиин тогтоолой, мүн Байгал шадарай баялиг хамгаалха, тэрэниие ашагтайгаар хэрэглэхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой Сэлэнгын, Баргажанай аймагуудта ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай асуудал 1973 оной апрель һара соо байгаали хамгаалха, хүдөө ажахын саг үргэлжын комиссинуудай хамтын заседани дээрэ харагдаһан байна.

Парти болон правительствын абаһан байгаали хамгаалха тухай тогтоолнуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ Баргажанай, Байгалай заповеднигүүдэй бэелүүлхэ үүргын тон ехэ байһаниие хараадаа абажа, СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэд болон мэргэжэлтэдтэй хамта манай комиссиин гэшүүд дурсагдаһан заповеднигүүдэй хэжэ байһан хүдэлмэри шалгажа үзөө һэн. Тэрэ шалгалтын дүнгүүд республикын Верховно Соведэй Президиумэй заседани дээрэ харагдаһан байгаа.

Республикын уһа сөөрэмүүдтэ загаһа олошоруулха, мүн 1973—1974 онуудай туршада Кика голһоо ханааб татаха, Котокель нуур дээрэ мелиоративна хүдэлмэри эмхидхэхэ тухай асуудал республикын Министрнүүдэй Соведэй заседани дээрэ хаража үзэхэ шухала болоод байна гэжэ байгаали хамгаалха комисси тоолоно.

Удаань республикын Верховно Соведэй промышленностиин, барилгын, транспортын ба хэлхээ холбооной саг үргэлжын комиссиин хэһэн хүдэлмэри тухай тус комиссиин түрүүлэгшэ, Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой директор депутат **А. С. Асеев** сесси дээрэ тобшохоноор мэдээсэбэ.

— Манай комисси 13 хүнһөө бүридэнэ. Тэдэнэй тоодо долоон хүдэлмэришэн, зургаан алба хаагша ороно. Тэдэнэр бултадаа үйлэдбэриин түрүү зэргэдэ ябалсажа, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байха юм, — гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

«Республикын нютагай ба эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудай барилга ба шэнэдхэн заһабарилга тухай», «Пассажирнуудые зөөхэ хүдэлмэри һайжаруулха тухай», «Поезднуудта һуужа ябадаг пассажирнуудые хангалга ба Зүүн-Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделенидэ пассажирнуудые зөөхэ хүдэлмэри саашадань һайжаруулха тухай» болон бусад асуудалнуудые комисси өөрынгөө заседани дээрэ хаража үзэһэн юм.

Республикын арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб ба бюджет харалгада комисси жэл бүри хабаадалсажа, зохихо дурадхалнуудые оруулжа байдаг. Депутадуудай саг үргэлжын комиссиин заседани дээрэ ямар нэгэн асуудалай зүбшэн хэлсэгдэһэнэй һүүлээр эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха талаар зохихо хэмжээ абадаг байха юм гэжэ элидхэлшэ мэдүүлбэ.

«Республика дотор пассажирнуудые зөөхэ хүдэлмэриин байдал ба тэрэниие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» асуудалай комиссиин заседани дээрэ зүбшэгдэһэнэй һүүлээр Буряадай транспортна управленидэ туһаламжа хүргэхын тула РСФСР-эй автомобильна транспортын министр нүхэр Трубицындэ комисси хандаһан байгаа. Тэрээндэ нүхэр Трубицын анхарал ехэтэйгээр хандажа, республикын транспортна управленидэ туһалаа һэн.

Республикын городуудай, һуурин тосхонуудай хүн зониие түлишөөр хангаха тухай асуудал комиссиин заседани дээрэ харагдаһан байгаа. Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадай ашаглалгада оруулагдахада, эндэ модо хэрэглэлгэ улам ехэ боложо, «Забайкаллес» комбинадай предприятинууд тэрэниие гүйсэд хангахаар бэшэ гэжэ элирүүлэгдэһэн байгаа. Ушар иимэһээ дээрэ дурсагдаһан асуудалаар манай комисси һонирхоо бэлэй.

Целлюлозо-картоной комбинадые түүхэй эдээр гүйсэд һайнаар хангадаг байхын тула, мүн хүн зониие түлеэгээр таһалгаряагүй хангажа байхын тула Витим голой бассейндэ шэнэ леспромхозуудые эмхидхэхэ, мүн республикын түлишын промышленностиин управлениин предприятинуудай хүсэ шадал улам ехэ болгохо шухала гээд комисси тоолоно.

Республикын Верховно Соведэй промышленностиин, барилгын, транспортын, хэлхээ холбооной саг үргэлжын комиссиин гэшүүд урдаа табигдаһан зорилгонуудаа зүбөөр мэдэржэ, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы оной даабаринуудые дүүргэхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулалсаха байха гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинуудай түрүүлэгшэнэрэй элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэхэ зуураа, дурсагдаһан асуудалнуудаар өөһэдынгөө һанамжа дурадхалнуудые депутадууд оруулһан байха юм.

Республикын арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ депутат **И. Д. Черняковой** сесси дээрэ хэлэһэн үгые депутадууд ехэ анхаралтайгаар шагнаа. Саг үргэлжын комиссинуудай хүдэлмэриин тоосоое Верховно Совет дээрэ хаража үзэхэ талаар һайн эхин табигдаба гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Энэмнай комиссинуудай нэрэ хүндые үргэһэн, хэхэ ажалай түлөө харюусалтыень дээшэлүүлхэ эрхэ нүхэсэл болоно бшуу.

Байгаали хамгаалха, тэрэнэй баялигые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ тухай хэдэн асуудалнууд дээрэ И. Д. Черняков онсолон тогтобо.

Республика дотор уһа сөөрэмэй барилгануудые хэхэ хүдэлмэридэ үнгэрһэн хоёр жэл соо 24,3 миллион түхэриг гаргашалагдаһан байна. Тиихэдэ наймадахи табан жэлэй туршада энэ хэрэгтэ 18 миллион түхэриг үгтэһэн байгаа.

Гэхэтэй хамта энэ хэрэгтэ дайралдадаг ехэ ехэ дутагдалнууд ба шиидхэгдээгүй асуудалнууд тухай хэлэнгүй байжа болохогүй гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй барилга тэсэшэгүйгөөр унжагайруулагдана. Энэ жэлэй түрүүшын юһэн һарын түсэб оройдоол 79 процент дүүргэгдээ. Улаан-Үдын ТЭЦ, Татауровай барилгын материалнуудай комбинат, Кабанскын загаһанай завод, Элхиин автозаһабарилгын завод болон бусад хэдэн предприятинуудта энэ хүдэлмэри илангаяа удаанаар ябуулагдана.

1973 ондо баригдажа, ашаглалтада оруулагдаха ёһотой Хяагтын плавикошпатова руднигай, Бэшүүрэй тоһоной заводой сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй барилга мүнөө болотор эхилэгдээгүй байһаар.

Байгал далайн, мүн гол мүрэнүүдэй һабанууд соохи ба эрье шадарай модон сэбэрлэгдэнэгүй, энэ хүдэлмэри тон удаанаар ябуулагдана. «Забайкаллес» комбинадай предприятинууд гол мүрэнүүд соо үлэһэн модо суглуулха түсэбөө нёдондо дүүргээгүй һэн, энэ жэлэйшье түсэбэй дүүргэгдэхэнь бэрхэтэй болонхой. Октябриин 1-нэй байдалаар гол мүрэнүүдэй 591 километр эрье сэбэрлэгдээ гэхэ гү, али түсэб 64 процент дүүргэгдэһэн байна.

Газар хамгаалха хэрэгэй тон шухала байһаниие тэмдэглэхэ зуураа газарые зүбөөр хэрэглэхэ тухай Хуулиин бүдүүлигээр эбдэгдэдэг байһан баримтануудые үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Жэшээнь, Баргажанда харгы барилгын үедэ ехэхэн газар һандаагдаһан байгаа. Тиигэбэшье Баргажанай, Хурамхаанай аймсоведэй гүйсэдкомууд энэ дутагдал усадхаха талаар хэмжээ абаагүй байха юм.

Нүхэр Черняков үгынгөө түгэсхэлдэ хэдэн дурадхал оруулһан байна. Республикын Верховно Соведэй промышленностиин, барилгын, транспортын ба хэлхээ холбооной саг үргэлжын комиссиин мэдэлдэ арадай ажахын тон шухала, олон һалбари ородог байха юм. Тэрэ комиссиин гэшүүд хэды һайнаар хүдэлбэшье, эдэ һалбаринуудта ехэ нүлөө үзүүлжэ бирахагүй гээд һанагдана. Эдэ һалбаринуудай ажал хүдэлмэри улам һайжаруулхын тула барилгын ба барилгын материалнуудай промышленностиин асуудалаар Верховно Соведэй тусхай саг үргэлжын комисси байгуулаа һаа, дээрэ хэбэртэй. Барилга, барилгын материалнуудай индустри республика доторнай түргөөр хүгжэжэ, совет органуудай, мүн олониитын саг үргэлжын анхаралда байха зэргэтэй болоно.

— Гэр байрын-коммунальна ажахын, һуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо асуудалнууд республикын экономико хүгжөөхэ хэрэгтэ, ажалшадые хангалга һайжаруулгада тон ехэ удха шанартай болоно, — гэжэ нүхэр Черняков үргэлжэлүүлбэ. — Теэд эдэ шухала асуудалнууд саг үргэлжын комиссиин анхаралда абтаагүй байһаар. Тиимэһээ республикын Верховно Соведэй гэр байрын-коммунальна ажахын, һуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй болголгын ба харгы барилгын саг үргэлжын комисси эмхидхэхэ шухала гэһэн дурадхал оруулха байнаб.

Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинуудай тоосоото элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ Хориин аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ **Г. Н. Бородин** хабаадалсаба. Аймагай ажалшадай 1973 оной ажалай дүнгүүд тухай тобшо тэдыгээр тэрэ хөөрөө. Энэ жэлэй юһэн һарын
хы талаар дүүр
Арадай ажахын о
һалбаринуудые а
хүгжөөхэ, арад зон
лэмжэ хангалгые һ
ха хэрэг саг үргэлж
синуудай, мүн деп
эдэбхитэй хабаада
шиидхэжэ болохо.
рэ тэмдэглээ.

Хориин аймагай
мүн сомсельсоведүү
гэрһэн зарлалай с
жын комиссинууд
дэлмэри тухайгаа
дэй сесси дээрэ
байгаа. Тэдэнэр о
ла асуудалнуудые
гэдэ хабаадалсаа
мой заседаниин үз
асуудал табиһан
удха шанартай 47
оруулһан байха ю

Аймагай Соведэ
ли хамгаалха саг
комиссиин хүдэ
хай тогтохо зуура
һайн талыень үгэ
онсолон тэмдэглэ
Республикын Ве
вет энэ асуудала
тогтоол баталан а

* * *

Удаань Верховно
депутадууд зүбшэ
хэ зүйлнүүдэй
асуудалда орожо,
АССР-эй Верховно
Президиумэй Указ
талха тухай» ре
Верховно Соведэ
диумэй гэшүүн
Ц. Ц. Цибудеевэй
шагнаһан байна.

Сессинүүдэй хо
таһан Указуудые
Совет нэгэн дуу
лза. Энээгээр ре
наймадахи зарлал
но Соведэй зурга
хүдэлмэреэ дүүр

Очерк

БАГШЫН СЭДЬХЭЛ

Һ АЙН ТАНИХА хүн тухай очерк бэшэхэ гээ... бэлэн гэжэ hанахаар. ...д үнэн дээрээ тиимэшье ... бэшэ байна. Би энэ ... hайн танихаб. Юуб ...дэ, педучилищида хамта ...албди. Гурбан жэлэй ...шада зэргэлжэ hуугаад, ... үзөөбди, хүндэтэ багша... ...нгаа хэшээл шагнаа... Эхин классай багшын ... зэргэ олгоhон диплом ... үдэр абаа hэмди.

Тэрэ үдэрhөө хойшо хо... жэл гүйсэхэ дүтэлөө. ... сэмбэ хушалтатай ... саана зогсоhон ди...ктор Марк Александрович ...липповэй гартаа диплом ...үүхэнээр бариад, нигэжэ ...шажа байhые үсэгэлдэр ...лаhан шэнги hанагдадаг: — Цыренжапова Цыжип ...шеевна... эрхим шалгар... гэжэ тэмдэгтэй диплом ...нь! — гэхэлээрнь зал ... нэрьемэ удаан альга ...алган болоо hэн. Юундэб ...дэ, хамта hурадаг нүхэ...нь, заадаг багшанарынь — ...та тэрэниие хүндэлдэг ...аа бшуу. Тэрэмнай би...нээ наhаараа эгэшэ, урда ... hургуулида багшалжа ...эн хүн байгаа.

1951 ондо бидэнэй ...рдохи курсда hуража ...хада, шэнэ хүн манай ...шада нэмээ hэн. Заб...алгын үедэ бидэнэй ...моо таhаралдан шууял...жа байхада, Цыжип хур...шэртэhэн нюдөөрөө би...ниие ажаглан, гараа тэ...реэд, сонхын хажууда зог... Хэдышьеб сагай үн-гэрhэн хойно үнөөхимнай шоо үзэнгеэр бидэнээ ажаглахаяа болёод, мантаяа адли шуулалдадаг болошоо бэлэй.

— Иимэ тоолхогүй үхибүүдтэй яажашье хамта hураха хүн гээшэбиб даа гэжэ түрүүн hанаа hэнби, — гэжэ hүүлдэнь сэхээ манда хэлээ агша hэн.

У ЧИЛИЩАЯА эрхимээр дүүргэhэн хадаа табан процентын тоодо орожо, дээдэ hургуулида Цыжип hураха эрхэтэй болоо hэн. Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ пединститутда табан жэлэй туршадаород хэлэ, литература буряад хүүгэдтэ яажа заахаб гэhэн онол арга шудалжа, эрдэм бэлигээ дээшэлүүлээ. 1959 ондо институт дүүргэжэ, дээдэ эрдэмтэй багша боложо гарахадань, Улаан-Үдын педучилищиин багшанарай коллектив тэрэниие урижа, өөhэдынгөө дунда дуратайгаар багтаажа абаhан байгаа.

Педучилищида элдэб бэлэдхэлтэй үхибүүд ерэдэг даа. Олон юумэ хэжэ шададаг, олон юумэ hайнаар мэдэдэг hурагшад болгожо гаргаха зорилго педучилищиин багшанарай үмэнэ табигдадаг гээшэ.

Илангаяа зарим hурагшадород хэлээр тулюурхан бэлэдхэлтэй ерэдэг. Ерээдүйн багшанарай диктант соо гушаад-дүшөөд алдуу олоходоо, хэнэйшье хуухын үhэн арбайха бэшэ гү? Тэрэнь хүшэр хүндынгөө талаар дунда зэргын диктант байха. Найман класс дүүр-гэжэ гараhан эдиршүүл буряад hургуулиин программаар үзэhэн байбашье, тиимэрхүү диктантые ядамаггүйгөөр бэшэхэ зэргэтэй...

— Зай, Цыжип Аюшеевна! — гэжэ нэгэтэ педучилищиин завуч Иван Степанович Афанасьев энеэбхилэн багшада хандаба. Һуралсалай жэл эхилхэ дүтэлөөд байгаа.

— Юун болооб, Иван Степанович? Баhал нэгэ хүшэрхэн группа намдаа түлхихэеэ hанаагта? — гэжэ Цыжип Аюшеевна наадандаа холин hонирхобо.

— Теэд шабидаа найдаагүй аад лэ, хэндэ найдаха болонобиб даа, Цыжип Аюшеевна? Мүнөө жэлэй нэгэдэхи курсын буряад группые абахал болоот даа. Ондоо языковедүүд бултадаа олон хэшээлтэйнүүд. Тиигээдшье наhатай болоhон зон ха юм даа.

— Залуу гэжэ тоолоод лэ, намхандаа-аал хөөмэгшэ углажа байгыт даа. Теэд хайшан гэхэб. Шадалайнгаа зэргээр зүдхэбэл, гүби даа, — гэжэ зобоhон эхэнэрэй роль сцена наадажа байhандал, потолок өөдэ хараад, hанаа алдасагааба.

Багшанарай таhалгада сугларлаад байhан нүхэд тэдэ хоёрой хөөрэлдөөе шагнаархан hууhан аад, Цыжип Аюшеевнагай тоомоо та hархые хаража, булта энеэлдэшэбэ. Цыжип Аюшеевна булгантай адли энеэлдэбэшье, досоонь ехэ баяртай байгаагүй. Нэгэдэхи курсын hурагшадта ном заахада, ходол хүшэрхэн байдаг. Һаяхан лэ найман жэлэй программаар ном үзэжэ ябаhан үхибүүд эжы, абын «эбэрhээ гаража», гансата студенческэ ажабайдалда орошоходоо, училищиин hуралсалай эрилтэдэ удаан саг соо дадажа ядадаг. Юрэдөөл, шэнэ үхибүүдтэй нилээхэн туршагдаха болохонь гэжэ Цыжип hайн мэдэжэ байгаа hэн. Тиигээдшье, hая амаралтаhаа бусаад байхадаа, педучилищида оролгын шалгалтада эдиршүүлэй бэшэhэн диктантнуудые ира хадаа, обор-тобор алдуунуудыень харахадаа, буряад группада ямархан зон орооб гэжэ тухайлаа hэн.

***

Т ҮРҮҮШЫНГЭЭ хэшээлдэ агуухэород хэлэнэй удха шанар тухай уран хурсаар хөөрөөд, ерээдүйн багшанар тэрэниие ямараар шудалха ёhотойб гэжэ ойлгуулба. Хэрбээ юрэнхы эрдэмэй hургуулида hурахадаа, программаар хараалагдаhан предмет гэжэ харадаг байhан hаа, педучилищидаород хэлэндэ тад ондоогоор хандаха ёhотой. Юуб гэхэдэ,ород хэлэн хадаа ерээдүйн багшанарай мэргэжэлэй шухала хуби ха юм.

Хоердохи хэшээлдээ ерэхэдээ, шэнэ шабинартаа диктант бэшүүлбэ. Диктантынгаа текстыеород hургуулиин программаар 6-дахи класста бэшүүлхээр хараалhан суглуулбари сооhоо абаhан байгаа. Түргэдүүлэншьегүй, удааншье бэшээр текстээ уншажа үгэбэ.Ород хэлэнэй орфоэпиин дүрим баримталжа, предлогуудые юумэнэй нэрэтэй сугтань үгүүлбэ. Шалгалтын уншалга дүүргэмсээрээ, хуудаhануудыень суглуулаад абаба. Дэбтэр соо бэшэ, тусгаар саарhан дээрэ диктант бэшүүлhэн байгаа. Тиихэдээ ямар аймагай ямар hургуулида hурааб, хэн багшада заалгааб гэжэ тэмдэглүүлээ.

Ямараар бэшээ юм ааб? Расписани харахадань, хэшээл үгы. Удаадахи хэшээлэй забhарлалгын хонхын зэдэлтэр, 45 минутын «сонхо» бии болоно үгэбэ. Энээхэн үе соо диктантнуудые шалгажа үрдихэ юм байна гэжэ Цыжип Аюшеевна бодобо. Багшанарай таhалга соохи столдо hуугаад шалгажа оробо даа.

— Һэ! — гээд, тодо бэшээр соностодог аялганда гаргаhан алдуу заhаба. «Во-дяной» гэжэ үгые «вадяной» гэжэ бэшээ. Хэнэй бэшэhэн диктант хаб? Хяагтын аймагай нэгэ hургуули дүүргэhэн Л. гэжэ басаган.

Ай зайлуул! Заhаhаар hуутарнь, гушан дүрбэн алдуу олдошобо. Оролгын шалгалта хайшан гэжэ бариа гээшэб, гайхалтай.

Юрэдөөл, алдуугүйгөөр бэшэhэн хүн үгы шахуу байгаа бэлэй. Һуралсалай найман жэлэй программаар шудалhан дүримүүдтэ олон алдуу хэгдээ: тодо бэшээр соностодог аад, шалгагдадаг аялгануудта, тодо бэшээр соностоhон, мүн үгын hүүлдэ бэшэгдэдэг хонтёо ба бүдэхи хашалгануудта, зохилдолдо, падежэй hүүлэй аялгануудта, предлогуудые амяарлан бэшэхэ дүримдэ гэхэ мэтэ.

О, дүрбэн жэл соо нилээдгүйхэнөөр тэрэ шабинартаяа туршаhан байгаа даа. «Энэ хүн багша боложо шадахагүй. Училищиhаань гаргая» гэжэ дурадхал оруулаа hаа, олон хүниие ябуулхаар hэн. Юуб гэхэдэ, багша хүн аад, өөрөө олон алдуу хэдэг hаа, эхин классай үхибүүдыеород хэлэндэ яагаад hайнаар hургаха гээшэб? Гэбэшье тэрэ үедэ Цыжип Аюшеевна нэгэшье тиимэ дурадхал педсовет дээрэ хэлээгүй hэн. Яажашье hаань,ород хэлэн дээрэ бэрхээр бэшүүлжэ hургаха гэhэн зорилго урдаа табяад, эдиршүүлтэеэ эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлжэ захалаа hэн. Үнгэрхэдөө, училищидаа хэшээлгүй байгаа hаа, зарим hурагшадаа гэртээ абаашажа байжа ном зааха, диктант, найруулга бэшүүлхэ. Үдэр хоногой үнгэрхэ бүри тэдэнэй алдуу үсөөн боложол байдаг hэн.

Ном зааhаhаа гадна хүмүүжүүлгын хүдэлмэри гэжэ байха. Ерээдүйн багшанар ниислэл хотодоо hуража байха үедөө олон юумэ мэдэдэг болохо, дүрбэн тэгшэ хүмүүжүүлгэтэй байха ёhотой бшуу. Тэрэнэй тула училищида хүгжэмдэ, уран зурагта hургадаг. Теэд имагтал хэшээлээр хизаарлаха болоо hаа, хооhон толгойтой гаража ошохоор ааб даа. Тиигэхэгүйн тула театрта ошохо, уран зурагай зүйлнүүдые суглуулха, тэдээн тухайдаа hонёор хөөрэжэ hураха шухала. Эдэ бүхы хүдэлмэриие классай хүтэлбэрилэгшэ эмхидхэдэг.

Цыжип Аюшеевна өөрынгөө түрэhэн үхибүүдhээ үлүүгээр шабинартаяа «носолдодог», тэдээндээ hанаагаа зободог hэн. Тиимэя хадань, тэдэнь хамаг юумэеэ ерэжэ хөөрэдэг, зүбшэл hурадаг, өөрынгөө эхэдэшье хэлэхэгүй юумэеэ багшадаа хэлэдэг hэн.

Тэдэ шабинарынь педучилищаяа үни дүүргэжэ гараад, мүнөө булта hайн багшалжа байдаг. Зариманиинь дээдэ hургуули дүүргэнхэй. Нүгөөдүүлынь hуража байдаг. Гайхалтай юумэниинь юун бэ гэхэдэ, тэдэнь бултадааород хэлэнэй багшанар боложо байна.

«Хүндэтэ манай Цыжип Аюшеевна! Майн Нэгэнэй hайндэрөөр амаршалаад, элүүр энхые, зол жаргал хүсэнэб. Һайн даа! Танда наhаараашье баяр хүргөө hаа, сэдьхэлэйнгээ бүхы баясхалан хэлэжэ барахагүй хаб. Амаршалагша Света».

Имэрхүү открытканууд Цыжип Аюшеевнада обоохүбөө сугларанхай. Илангаяа hайндэрнүүдтэ олон открытка ерэдэг. Багша тэдэнээ юунhээшье үлүүгээр хадагалдаг. Открытка бүхэниие уншахадаа, авторайнь шарай багшын нюдэндэ элеэр харагдадаг юм. Багшын сэдьхэлдэ хадуугдаhан шабинарайнь дүрэ мартагдаха аал?

Ц. ДОНДОГОЙ.

ЗАМБУУЛИНИИЕ ШЭНЖЭЛЭГШЭД

„КОСМОС“ түхэлэй хэмэл одод ямар зорилгоор табигданаб?

...лхэйе тойрон ниидэ... замда «Космос» тү... 600-дахи хэмэл одо... октябрийн 16-да Совет... Союзhаа дэгдээгдэhэ...ь мэдээжэ.

...мосферын дээдэ заха ...лхэй шадархи замбуу... дайдые шэнэ, үргэд... хэмэл программын ёhоор ...лжэ эхилхэмнай гэ... жэлэй урда тээ сонос... бэлэй. Замбуулинай ...ада удаан ниидэлгын ... байдал сэгнэхын тула, ...сферын дээдэ заха ба ...сферые, дэлхэйн атмос... соохи үүлэнэй бүридэ... Наранhаа сасардаг ... долгито элшэ туяае, ...эйн оршон тойронхи ...цитай бүhэлүүрнүүдые ...лхэ ябадал эрдэм ..., арадай ажахын ... зорилго болгогдожо, ...программада оруулагда...юм. Радио-долгинуудай ...ые шэнжэлхэ хүдэл... ябуулагдаhан, медико...гическа асуудалнууд ...хойлогдоhон, замбуу... аппарадуудай бүри... ородог зүйлнүүд тур...hан байна.

...чно шэнжэлгэнүүдэй ... дэлисэ, тайлбарилан ... олон тоото турша...дай хэгдэхэ болоhон ...хэдэ хэдэн хэмэл одо...бүридэл байгууламжые, ...ческэ түхеэрэлгэнүү... нэгэ янзын болгохо ... табяа. Энэмнай элдэб ... научна асуудалнуу...шидхэхын тула, залан ...хохо адли түхеэрэлгэ...е, элшэ хүсэ ба хэлхеэ ... хэрэглэхэ арга олгоо. ... болохолоороо, хэмэл ...е, тэндэ тодхогдохо ...уудые нэгэн доро ... бүтээн гаргаха арга... болоhон байнабди, ...нэй үндэhөөр зам...дахи шэнжэлгэнүүд ... хямдараа.

... зорилгонуудтай даша... «Космос» түхэлэй ... хэмэл одод (жэшээл... «Космос-4», «Космос-... «Космос-186») научна ...тура дэлхэйдэ бусаа... тусхай аппарадтайгаар ...эhэн байха.

...смос» түхэлэй хэмэл ... дээрэ научна аппара... гадна, мүн прибор... хүдэлсэ тухай мэ...дые Дэлхэй худар ...улха зорилготой, «сээ...» хадууха, олон ка... радиотелеметрическэ ...элгэ тодхогдоно. Тэ... замай зүг шэглэл ... мэргэнээр тодорхой...

...смос» түхэлэй хэмэл ... замууд 140 кило... 60 мянган километр ... дээгүүр гарадаг ... «Космосууд» hөөл... түхэрээншье за... дабшадаг, гэхэ зуу... hөөлжэлгэнь (48.4-hөө ... хүрэтэр) ехэ зай... байhан тула, дэлхэй ... замбуулинай дай-дын бүхы районуудта шахуу научна аппаратура абаашаха арга олгоно.

Хэмэл ододой шууд түргэн дабшаха саг тэдэнэй научна программаhаа дулдыдана. тэрэшэлэн замбуулиндахи замай параметрнүүдээр, хэмэл одод дээрэхи түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлхэ арга боломжоор тодорхойлогдоно. Жэшээлэн хэлэбэл, «Космос-27» гэдэгэй оройдоо сүүдхын турша соо ниидэхэдэнь, харин «Космос-80», багсаамжалагдаhанай ёhоор, 10 мянган жэлэй туршада дабшаха болоно.

«Космос» түхэлэй хэдэн хэмэл одод дээрэ медико-биологическа туршалганууд хэгдэhэн байна. «Космос-92», «Космос-94», «Космос-109», «Космос-368» гэжэ хэмэл одод редискын, фасолиин, томадуудай, капустын, морковиин үрэhэнүүдтэй тусхай контейнернүүдые тээжэ гараhан байха юм. Ондоошье шэглэлнүүдтэй даалгабари дүүргэдэг. Жэшээлбэл, «Космос-41» хадаа хэлхеэ холбооной «Молни-1» гэжэ хэмэл ододой зарим оньhон түхеэрэлгэнүүдые туршан шалгаха лабораториин үүргэ дүүргэhэн байгаа. Гэхэ зуура, хэмэл одые огторгойн өөрсэ оршон байдалда дадхааха тусхай түхеэрэлгэ «Космос-149» дээрэ анха түрүүн хэрэглэгдээ бэлэй.

«Космос-186», «Космос-188) гэдэгүүд дэлхэй дээрэ анха түрүүшынхеэ 1967 оной октябрийн 30-да замбуулинай замаар дабшан, автомадуудай туhаламжаар залгалдан холболдоод, замбуулинай техникэдэ хабаатай тон орёо зорилго шиидхээ hэн. Замбуулинда гаргагдаhан аппарадуудые залгалдуулха онол арга улам нарижуулан hайжаруулха хүдэлмэри 1968 оной апрельдэ «Космос-212», «Космос-213» гэжэ хэмэл одод дээрэ хэгдэhэн юм. «Союз» түхэлэй онгосонуудай аппаратура ба түхеэрэлгэнүүд мүн лэ туршагдан шалгагдаhан байгаа.

Нарые шэнжэлэлгэ Дэлхэй дээрэ, Дэлхэй шадархи замбуулинай дайдада боложе байдаг үзэгдэлнүүдые саашадаа шэнжэлхэ хэрэгтэ научна, арадай ажахын шухала удха шанартай. Тусхайлан хэлэбэл, рентгенэй ба яб ягаан элшэнүүдые шэнжэлхын тула замбуулин худар Наранай хоёр автомат обсерватори дэгдээгдэhэн юм. Тэдэмнай «Космос-166», «Космос-230» гэжэ нэрлэгдэнхэй.

Ниидэлгэнүүд, шэнжэлгэнүүдэй дүй дүршэлhөө харахада, научна ба арадай ажахын нилээд олон зорилго замбуулинай автомадуудай туhаламжаар гол түлэб шиидхэгдэжэ болохо байна.

Г. БЕРЕЖКОВ,
инженер.

Наукануудай академиин шэнэ гэшүүд

...рич Наукануудай ака... 15 шэнэ гэшүүнээр ... гэжэ «Пэтриот» газе... Техническэ эрдэ... талаар мэргэжэлтэ про... А. Рамачандран, зам...ай дайда шэнжэлхэ ... мэргэжэлтэ профес... П. Котесваран, мүн эр... мүнөөнэй бусад hал...нуудай түлөөлэгшэд академиин бодото гэшүүдээр hунгагдаhан байна.

Совет эрдэмтэ, газарай хүрьhэ шэнжэлэгшэ профессор Виктор Ковда Индиин Наукануудай академиин бодото гэшүүнээр hунгагдаба. Тэрэ Москвагай гүрэнэй университедтэ газарай хүрьhэ шэнжэлхэ кафедрые хүтэлбэрилдэг юм.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН СААНАhАА

БЕРЛИН

Совет дүй дүршэл шудална

ТАСС

Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуули гаргалгын гол үндэhэн СССР-эй Верховно Соведээр баталагдан абтаа hэн. Энэнь социалис хани нэгэдэлэй бусад гэшүүдэй арадай гэгээрэлдэ туйлай ехэ удха шанартай гэжэ ГДР-эй педагогикын эрдэмэй академиин вице-президент К.-Г. Гюнтер мэдүүлээ. ГДР-эй Арадай палатын арадай гэгээрэлэй асуудалнуудые эрхилдэг комиссиин эндэ болоhон заседани дээрэ тэрэ үгэ хэлэбэ.

Гэгээрэлэй талаар совет дүй дүршэл гүнзэгыгөөр шудалалга арадай гэгээрэлэй hалбарида СЕПГ-эй VIII съезд дээрэ табигдаhан зорилгонуудые бэелүүлхэ арга олгоно гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ.

МОГАДИШО

Али алинда ашатай туhатай

ТАСС.

Сомалиин ба СССР-эй хоорондын харилсаа холбоон али алинда ашагтай туhатай, Сомалиин экономическа хүгжэлтэдэ нүлөөлжэ байна гэжэ правительствын «Хиддигта октовар» газетэ эндэ нээгдээшэ уласхоорондын ярмагта зорюулhан статья дотороо тэмдэглэнэ. Совет гадаадын худалдаа наймаанай зургаан эмхи ярмагта хабаадана.

Совет сомалиин экономическа ба худалдаа наймаанай харилсаанай байдалые үндэрөөр сэгнээд, харилсаа холбоомнай хурдан түргөөр, үргэн далайсатайгаар хүгжэжэ байна гээд газетэ бэшэнэ. Нёдондо жэл хоёр ороной хоорондохи худалдаа-наймаанай хэмжээн 14,6 миллион түхэригтэ хүрэhэн байгаа.

ИЗРАИЛИИН дээрмэшэ сэрэгүүд Египет ба Сиридэ эсэргүү дайнай ябуулгануудые октябрийн 6-да эхилээ. Тиин Дүтын Зүүн зүгтэ шахардуу байдал орошоод байнхай.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Израилиин авиаци Сириин ниислэл хотые зэрлиг бүдүүлигээр бомбодобо (дээдэ зураг). Энээнhээ уламжалан, дипломатическа миссинүүдэй хэдэн байшангууд, больница, байрын гэрнүүд hандаргагдаhан, хэдэн зуугаад амгалан зон алуулhан байгаа.

Суэцкэ канал дээгүүр табигдаhан пантонно хүүргэ дээгүүр Египедэй подразделенинүүд зүүлжээ гаража ябана (доодо зураг).

ЮПИ—АП—ТАСС-ай телефото.

КОЛОМБО

Бүхы дэлхэйн арадуудай аша туhада

ТАСС

«Советскэ Союзай ба бусад социалис оронуудай эб найрамдалта гадаадын политика мүнөө үедэ бүхы дэлхэй дээрэ боложе байhан hайшаамаар хубилалтануудай эшэ үндэhэн болоно, — гэжэ Шри Ланкагай Коммунис партиин Центральна Комитедэй заседани дээрэ абтаhан, уласхоорондын байдал тухай тогтоол дотор хэлэгдэнэ. — КПСС-эй XXIV съезд дээрэ тодорхойлогдоhон эб найрамдалта программые Советскэ Союзай хүтэлбэрилэгшэдэй, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй өөрынь залан сэхээр бэелүүлгэ бүхы дэлхэй дээрэхи шахардуу байдал hуларуулха зам нээгээ»

Эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй Москвада зарлагдаад байhан бүхэдэлхэйн конгресс туйлай ехэ удха шанартай гээд тогтоол дотор хэлэгдэнэ.

Азида аюулгүй байдал хамтааран хангаха тухай Советскэ Союзай дурадхал энэ түбиин арадуудай хүсэл эрмэлзэлдэ, ами туулада бүрин харюусана. Шри Ланкагай Коммунис партиин Центральна Комитет, Шри Ланкадахи түрүү үзэлтэй бүхы хүсэнүүдтэл адляар энэ дурадхалые бүримүhэн дэмжэнэ гэжэ тогтоолой түгэсхэлдэ тэмдэглэгдэнэ.

НЬЮ-ЙОРК

ООН-ой ГЕНЕРАЛЬНА АССАМБЛЕЙ

ТАСС

Камбоджын Национальна нэгэдэлэй королевскэ правительствын «хуулита эрхэнүүдые Нэгэдэмэл Нацинуудай организацида hэргээхэ» асуудал XXVIII сессиин зүблэхэ зүйлдэ оруулха ба энээниие пленарна заседани дээрэ хаража үзэхэ шиидхэбэрн ООН-ой Генеральна Ассамблей абаба. 68 гүрэнэй, тэдэнэй тоодо СССР-эй ба бусад социалис оронуудай делегацинууд — энэ шиидхэбэриин түлөө, 24 делегаци буруушаажа дуугаа үгэhэн байна. 29 ороной түлөөлэгшэд дуугаа барея.

АРАБ ОРОНУУДАЙ АРАДУУДТАЙ ҺАНАЛ НЭГЭТ ЭЙБДИ

Араб оронуудта эсэргүүгээр Израилиин хэжэ байгаа эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые дэлхэйн арадууд, түрүү үзэлтэй олониитэ эрид буруушаана. Израилиин дээрмэшэ сэрэгүүдэй зэрлиг гашануудые буруушаан тэмсэгшэдтэй hанал нэгэтэй байhанаа мэдүүлнэ, хорото муухай ябуулгануудые болюулха, булимтаран эзэмдэгдэhэн араб газар нютагуудhаа Израилиин сэрэгүүдые гаргаха эрилтэ табина.

ПАРИЖ. «Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин тогтоолые дүүргэхэеэ хэдэн жэлэй туршада арсан, 1967 ондо булимтаран эзэмдэhэн газар нютагуудтаа hуурижаха политика үргэлжэлүүлжэ байгшад гэхэ гү али тодорхойлон хэлэбэл, Израиль гүрэнэй хархис хүтэлбэрилэгшэд Дүтын Зүүн зүгтэ дайнай hэргээгдэhэнэй түлөө харюусаха ёhотой», — гэжэ Франциин Коммунис партиин Генеральна секретарь Ж. Марше мэдүүлбэ. Булимтаран эзэмдэгдэhэн нютагуудаа сүлөөлхын, Палестинын араб арадай хуулита эрхэнүүдые хамгаалхын түлөө египедэйхид, сириинхид тэмсэжэ байна гэжэ Нантерта болоhон митинг дээрэ тэрэ тэмдэглээ.

ХЕЛЬСИНКИ. Араб оронуудта эсэргүүгээр Израилиин үүдхэhэн эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые Финляндиин Коммунис партиин Центральна Комитедэй Политбюро эрид буруушаана гэжэ Дүтын Зүүн зүгтэхи байдал зүбшэлhэн Финляндиин Компартиин ЦК-гай Политбюрогой заседани тухай эндэ тунхаглагдаhан мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

Израилиин хархис түримхэй политикые буруушаан тэмсэхэ гэжэ араб арадуудай шиидэнхэй байhые КПФ-эй ЦК-гай Политбюро тэмдэглэбэ. Араб арадуудай тэмсэлые дэмжэн ООН-ой Аюулгүйн Соведэй 1967 оной ноябрийн 22-ой тогтоолые бэелүүлхын түлөө Советскэ Союз залан сэхээр тэмсэнэ гээд Политбюрогой заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. (ТАСС).

ДЕЛИ

Дэмжэлгэ үзүүлhэнэйнь түлөө баясхалан хүргэбэ

ТАСС

Араб гүрэнүүдэй элшэн сайдууд Индиин Национальна конгресс гэдэг хүтэлбэрилхы партиин түрүүлэгшэ Ш. Д. Шарматай уулзажа, Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулгануудта эсэргүүгээр тэмсэжэ байhан араб арадуудта Индиин правительствын эдэбхитэй туhаламжа, дэмжэлгэ үзүүлhэнэйнь түлөө Араб оронуудай правительствануудай ба арадуудай үмэнэhөө баяр баясхалан хүргэбэ. Арабуудтай hанал нэгэтэй байлгын хүдэлөөн Индидэ үргэнөөр дэлгэрнэ. Энэнь үнэн хэрэгэй түлөө тэмсэлдэнь араб арадуудые зоригжуулна гээд элшэн сайдууд тэмдэглээ.

Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулгануудта эсэргүү тэмсэлдэнь Араб гүрэнүүдтэ Инди саашадаашье туhалха юм гэжэ Ш. Д. Шарма мэдүүлбэ.

НЬЮ-ЙОРК

С. Баррегай үгэ

ТАСС

Дүтын Зүүн зүгтэ США-гай үйлэдэжэ байhан харата муухай ябуулгануудаар Сомалиин правительство, арад hанаата боложе байна гэжэ Африкын энэ республикын Верховно революционно Соведэй президент Мохамед Сиад Барре мэдүүлээ. США-гай президентдэ эльгээhэн бэшэг соогоо тэрэ нигэжэ тэмдэглэнэ: «Танай зүгhөө хэгдэhэн эдэ бүхы ябуулганууд ехэл бодолгүй, ООН-ой Уставые эбдэн, Израилиин булимтаран эзэмдэhэн газар нютагуудые бусаажа абахын түлөө үнэн зүб, хуулита тэмсэл хэжэ байhан араб арадта эсэргүү үйлэ хэрэг болоно».

Сомалиhаа саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ тус бэшэгэй текстые ООН-до тараагаа.

КАИР

ДҮТЫН ЗҮҮН ЗҮГТЭХИ БАЙЛДААНУУД

ТАСС

Израилиин булимтарагшадhаа Египедэй газарые сүлөөлхэ талаар Египедэй Араб Республикын зэбсэгтэ хүсэнүүд Синайн хахад арал дээрэ бэелүүлжэ байгаа сэрэгэй ябуулгынгаа хоёрдохи шатада оробо. Синайн фронтын түбэй ба урда хубинуудта шанга тулалдаанууд боложе үргэлжэлhөөр гэжэ Египедэй сэрэгэй командованиин коммюнике дотор хэлэгдэнэ.

«Египедэй сэрэгүүдэй Синайн дундуурхи районууд худар хэhэн добтолгые сухарюулхын тула израилиинхид авиаци үргэнөөр хэрэглэнэ», — гэжэ Египедэй сэрэгэй түлөөлэгшэ генерал-майор Мухтар мэдүүлбэ. Израилиинхидай добтолго хэзэшье hаань, Египедэй сэрэгүүд урагшаа дабшаhаар.

«Суэцкэ каналай баруун эрьедэ сүмэрэн гараhан Израилиин подразделени үгы хэгдээ», — гэжэ командованиин түлөөлэгшэ мэдээсэбэ.

Тусхай баримтануудай ёhоор, Дүтын Зүүн зүгтэхи дайнай ябуулгануудай эхилhэнhээ хойшо гансал Синайн фронт дээрэ Израилиин 269 самолет, 15 вертолет, 492 танк, 15 катер-ракетоносец үгы хэгдээ.

МЕН агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор, уласхоорондын навигаци нээхын тула каналые сэбэрлэхэ хүдэлмэри бэелүүлхэеэ Суэцкэ каналай управлени бэлэдхэл хэжэ эхилбэ. Хүдэлмэриин эхилhэнhээ хойшо 6 hарын турша соо каналаар суднанууд ябуулагдахаар болохо байна.

ДАМАСК. (ТАСС). Сириин — Израилиин фронт дээрэ шанга тулалдаанууд боложе үргэлжэлhөөр. Октябрийн 17-до фронтын бүхы участогууд дээрэ Сириин сэрэгүүд эдэбхитэйгээр добтолжо, дайсанай олон танкнуудые, мүн сэрэгэй бусад машинануудые hандааhан, ехэ буугай хэдэн батарей, ракетнэ түхеэрэлгэнүүдые үгы хэhэн байна.

Сириин эрье шадарай районуудтахи ажахын барилгануудые Израилиин авиациин бомбодоходонь, Сириин ПВО-гой хүсэнүүд дайсанай 5 самолет буудажа унагаагаа.

Ливанай уhан доогуур татагдаhан телефонно ба телекснэ хэлхеэ холбооной кабелиие Израилиин hүйдхэлшэд тэhэлээ гээд Бейрудэй «Ан-Нахар» газетэ бэшэнэ.

АММАН. (ТАСС). Синайн фронт дээрэ Израилиин эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүү сэрэгэй ябуулгануудта Иорданиин частьнууд эдэбхитэйгээр хабаадана.

БЕЙРУТ. (ТАСС). Булимтаран эзэмдэгдэhэн газар нютагуудта эшээлhэн Израилиин сэрэгүүдэй бэхилэлгэнүүдтэ партизанай отрядууд хэдэн добтолгонуудые амжалтатайгаар хэhэн байна гэжэ Палестинын сэрэгэй түлөөлэгшэ мэдээсэбэ. Тель-Ахмарта, Тель-Кадида, Кагрида шэбээлhэн Израилиин сэрэгүүдэй бэхилэлгэнүүдые партизанууд буудаба.

КАИР. (ТАСС). Израильтай дайлалдажа байгаа Араб оронуудай мэдэлдэ Алжир бүхы сэрэгүүдээ үгэхэ юм гэжэ Алжирай Революционно Соведэй Түрүүлэгшэ Хуари Бумедьен Египедэй президент Анвар Садатда эльгээhэн телеграмма соогоо мэдүүлбэ.

Израилиин булимтарагшадта эсэргүүгээр тэмсэжэ байгаа Араб оронуудта бюджедэйнгээ зарим хубииень hомолхые Катарай эмирадай правительство шиидхээ.

ВАШИНГТОН

ИЗРАИЛИИЕ США БУУ ЗЭБСЭГЭЭР ХАНГАНА

ТАСС

«Гарза хохидолыень хүсэлдүүлхын тула «М-60» түхэлэй мүнөөнэй 150 танк» США Израильда эльгээхэ байна гэжэ «Вашингтон пост» газетэ, правительствын баримтануудта үндэhэлэн бэшэнэ. Американ хэблэлэй баримтануудай ёhоор, «Фантом», «Скайхок» түхэлэй самолёдууд ба сэрэгэй бусад техникэ Израильда эльгээгдэжэ байна.

Эдэ буу зэбсэгүүд США-гай Азорскэ арлнуудтахи баазаар дамжуулагдан, американ транспортна самолёдуудаар тиишэ эльгээгдэнэ.

Вирджини штадай Норфолк портдо байhан Израилиин «Абен дат» гэжэ суднада «Скайхок» самолёдууд, танкнууд, авиационно бомбонууд ашагдажа байна гэжэ информационно агентствануд мэдээсээ. Энэ судна өөрынгөө түгүйгөөр портдо ороо гэжэ Вирджиниин лоцмануудай нэгэдэл тэмдэглэнэ.

ПАРИЖ

Израилиин армида хүлгөөтэй

ТАСС

Египедэй ба Сириин зэбсэгтэ хүсэнүүдhээ шанга харюу сохилто абахадаа, байлдаануудай үедэ ехэ газар хохидолдо ороходоо, Израилиин эзэрхэг түримхэйшүүл ехээр тээлмэрдэбэ. мэгдэбэ. Тодорхойлон хэлэхэдэ, Израилиин армиин командирнуудай дунда илангаяа хүлгөөтэй. Генеральна штабай начальник Элазарай юушье хэхэ ором дүримөө олохоёо болиходонь, амаралтада байhан генерал Барлев дары түргөөр дуудагдажа, тэрэниие hэлгэhэн байна. Сэрэгэй тагнуулай начальник генерал Зейра дурдагдахаяа болишоо.

ДАМАСК

Израилиин авиациин бомбодолгонуудай хойшолонгууд

ТАСС

Һүүлэй дүрбэн үдэрэй турша соо Сириин ниислэл хотые Израилиин авиациин бомбодолгоhоо уламжалан, дүрбэн зуу гаран граждан хүн алуулhан, шархатаhан байна гэжэ Дамаскын түбэй больницын директор Джаляль Хасаки мэдүүлбэ. Дамаск ба дүтэ шадарай hуурин тосхонууд дээгүүр Израилиин самолёдуудай хаяhан миненүүдhээ олон эхэнэрнүүд, үхибүүд хохидоhон байна.

ЭЛДЭБ ҺОНИН

СОЁЛ КУЛЬТУРА

1.

Һаяхан Алма-Ата хотодо ехэ суглаан нээгдэбэ. Энэмнай юуб гэбэл, Азиин оронуудай композиторнууд, хүгжэмшэд, хүгжэм шэнжэлэгшэд сугларжа, хүгжэмэй соёл культурын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ байна.

Зүүн зүгэй оронуудай соёл культурын хүгжэлтэ бүхы дэлхэйн олониитын анхаралые татажа байһаниинь мэдээжэ. 1969, 1971 онуудта үнгэргэгдэһэн иимэ суглаанууд дээрэ Азиин оронуудай арадуудай классическа зохёолнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, тэдэнэй олониинь радиогоор дамжуулагдахаяа шэлэгдэн абтаа һэн.

Энэ нээгдэһэн гурбадахи суглаанда Индонезиин, Непалай, Пакистанай, Австралиин болон араб оронуудай композиторнууд хабаадалсана. Зүүн зүгэй хүгжэмэй соёл культурын томо томо мэргэжэлтэд Казахстанай ниислэл хотодо ерээ. Жюрин бүридхэлдэ Индиин түлөөлэгшэ, профессор Нараяна Менон (түрүүлэгшэ), профессорнууд Мехди Баркешли (Иран), Алан Даниэлу (Франци), совет композиторнууд С. Баласанян, (түрүүлэгшын орлогшо), Е. Рахмадиев болон бусад оролсоно. Манай Буряадай АССР-эй композиторнуудай холбооной правлениин түрүүлэгшэ Б. Б. Ямпилов энэ суглаанда хабаадалсана.

2.

Арадай уран бүтээлэй республиканска байшангай дэргэдэ гаргагдадаг «Репертуарай хуудаһанай» сентябрь һарын номер барлагдан хэблэгдэжэ, хото городуудай, аймагуудай соёл культурын зургаанууддта эльгээгдэбэ.

Энэ номерто поэдүүд А. Бадаев, Ж. Зимин гэгшэдэй шүлэгүүд толилогдоо. Тиихэдэ Г-Д. Дамбаевай «Шэнэ байра» гэжэ нэгэ үйлэтэй, хоёр үзэгдэлтэй зүжэг уншагшадай, уран һайханай бүлгэмэйхидэй анхаралда табигдаба.

Композитор Б. Цырендашиевай «Хабартаа», «Шог дуун», «Шэбэрүүн бороо», Ю. Ирдынеевэй «Янагиин болзоондоо», Д-Д. Жалсараевай «Нютагай домог» гэһэн дуунууд хүгжэмэйнгөө нототой эндэ үгтөө.

манай корр.

СПОРТ

ШАТАР. Шатараар СССР-эй түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөн Москвада түмэр замшадай Соёлой түбэй байшан соо үнгэргэгдэжэ байна. Мүрысөөн олоной һонирхол үүсхэнэ, анхарал татана. Энэншье гайхалтай бэшэ. Юундэб гэхэдэ, манай элитэ мэдээжэ гроссмейстернүүдэй нэгэн нигэжэ хэлэбэ: «Иимэ бэрхэ шатаршадай хабаадалтатай чемпионат хориг гаран жэлэй турша соошье болоогүй. Тиимэ даа, тиимэ. Дэлхэйн дүрбэн экс-чемпион, дэлхэйн чемпион Р. Фишертэй наадаха эрхэдэ хүртэхын түлөө тэмсэжэ байһан табан шатаршан, бэлигтэй бэрхэ залуушуул Москвада боложо байһан энэ нааданда хабаадана».

Шанга тэмсэл болоно. Илангаяа Тальтай гү, али Геллертэй наадахадаа, эгээл дүй дүршэлтэй шатаршадшье анхаралаа халташье һуларуулнагүй.

Һүүлшын зургаан наадан илангаяа орёо хурса тэмсэлдэ үнгэрхеөр хүлеэгдэнэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, хүн бүхэн дээгүүр һуури эзэлхые оролдохол.

Октябриин 17-до үнгэргэгдэһэн 12-дохи турта Полугаевский — Керес, Кузьмин—Савон гэгшэдэй уулзалганууд түргөөр наадагдажа, тэнсэлгээр дүүрэбэ.

Энэ үдэр Борис Спасский мүрысөөнэй хүсэчэгтэ хоёр очко бэшүүлээ. Тэрэ Свешников Тайманов хоёрые шүүһэн байна. Тиин 12 нааданай һүүлээр 8,5 очкотой болоод түрүүлжэ ябана. Савонтой наадаһан партинь хойшолуулагданхай.

Тус тустаа 7 очкотой болоһон Карпов, Корчной удаадахи һууринуудые эзэлнэ. Эдэнэр мүн лэ нэгэ-нэгэ парти хойшолууланхай.

Петросян — Тайманов, Корчной—Беляевский, Геллер — Рашковский, Аверкин — Смыслов гэгшэдэй уулзалганууд тэнсэлгээр дүүрэбэ.

Григорин — Таль, Тукмаков — Карпов гэгшэдэй наадан хойшолуулагдаһан байна.

ФУТБОЛ. СССР-эй суглуулагдамал командын футболистнууд октябриин 17-до Лейпциг хотодо ГДР-эй командатай нүхэр ёһоор уулзажа наадахадаа, 0:1 тоотойгоор шүүгдэ.

ШЭНЭ ТААБАРИНУУД

Ойдо байратай
Обоохой гэртэй,
олон гээшэнь,
олигтой гээшэнь. (Алаг
шоргоолжон).

Дээрэ зүрхэтэй Дэрүүхэй
Дэгэлээ хоёр һэлгэнхэй;
үбэлдөө үйһэн сагаанаар,
зундаа зүһэн бараанаар.
(Шандаган).

Шодон аматай,
Дэрэн шэхэтэй,
Гал хототой,
уһан гүзээтэй,
пиглагархан Пиглаахай,
яла сала Ялаахай
халуунаар уухилдаг,
хүниие хүндэлдэг.
(Самовар).

Улаахан шодоохойнь
Уруугаа ургадаг,
ногоохон залаахайнь
дээшээ ургадаг.
(Морхооб).

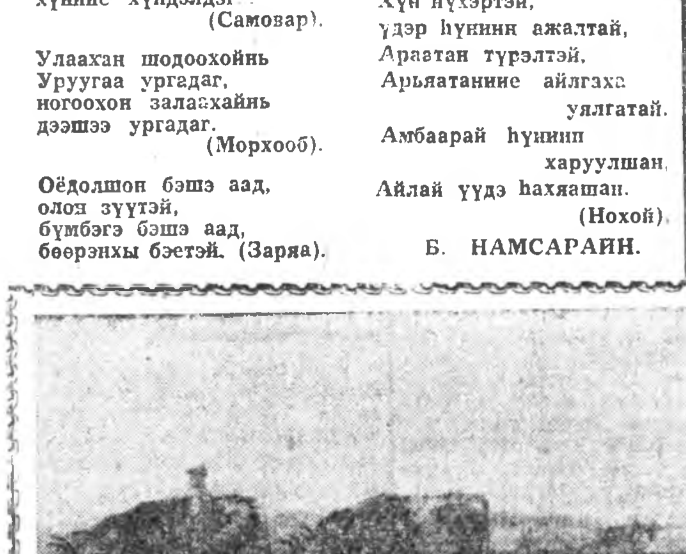
Оёдолшон бэшэ аад,
олон зүүтэй,
бүмбэгэ бэшэ аад,
бөөрэнхы бэетэй. (Заряа).

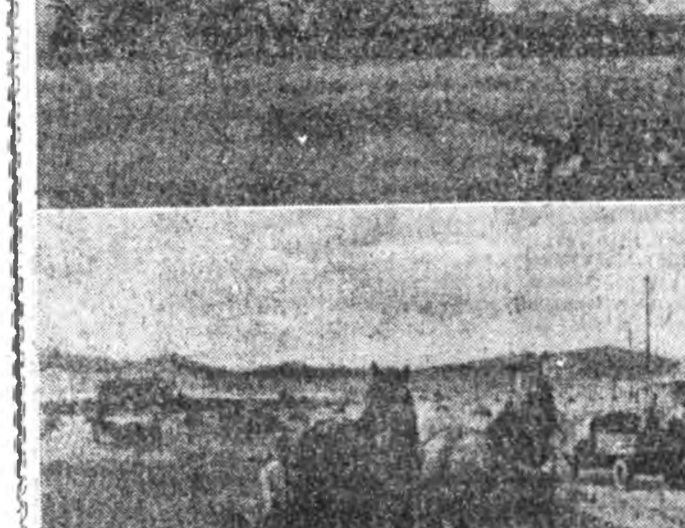
Шала модон,
Шанга тамһан,
Эрын гарта
Эрьюулһэнээ бариха
Эди шэдитэ
Эрхим зэбсэг. (Урга).

Обо собо болдогтой
Годи бэди нюргатай.
Годин ута хүзүүтэй,
Шодон годон һүүлтэй,
Хабшанги хамартай,
Хатанги үбдэгтэй,
Уһын харгыда
Уһагүйгөөр тэсэдэг,
Халаахай добуунда
Хабэрхажа бэлшэдэг.
(Тэмээн).

Хүн нүхэртэй,
үдэр һүниин ажалтай,
Араатан түрэлтэй,
Арьяатаниие айлгаха
уялгатай.
Амбаарай һүнинн
харуулшан,
Айлай үүдэ һахяашан.
(Нохой).

Б. НАМСАРАЙН.

ТОЛИ

УНШАГШАДАЙ АНХАРАЛДА

Манай «Буряад үнэн» газетын редакцида бэшэгүүд үдэр бүри олоор орожо байдаг. Тэдэ удхаараа, темээрээ, бэшэгдэһэн зорилгоороо янза бүриин. Үргэн Буряадаймнай гол, нютагуудай һониннуудые, түүхэтэ ушар ябадалнуудые, ажалша зоной габьяа, һуудал байдалай һайжаралга, соёл сурталай хүгжэлтэ болоод бусад шухала хэрэгүүд тухай хөөрэдэг.

Тус бэшэгүүдһээ уламжалан, тэдэниие бэшэһэн хүнүүд тухай тодорхой хараа бодол багсаахаар байдаг юм. Саарһа дэлгэжэ, гуурһа барижа, һанал бодолоо олонтой хубаалдаха дуратайшуул ехэнхидээ хурса нюдэтэй, һайншье, муушье юумэ хараа һаа, һанаа амар хажуугаарнь үнгэрдэггүй, тэрэнээ олониитэтэй хубаалдахаа эрмэлзэлтэй хүнүүд али олон ха юм даа.

Гэхэтэй хамта редакцида бэшэгшэдэй дунда (ганса редакцида бэшэ, бусадшье эмхи зургаанууддта, захиргаанай газарнуудта) нэрээ нюудаг хүнүүд али олон дайралдана. Илангаяа шүүмжэлэл, дутуу дунданууд тухай бэшэхэдээ, зарим нэгэн нэрэ обогоо табидаггүй байна.

Бидэ энэ ушар дээрэ нэгэ бага дэлгэрэнгыгээр тогтохо дуратайбди.

Һаяхан манай редакцида Хэжэнгэ һууринһаа нэгэ бэшэг ерээ. Тэрээн дотор «Тунгалаг» гэжэ пивын баар шадар эрхиншэдэй, хулигаан ааша гаргагшадай зоргоороо аашалдаг болоһон, нютагай милициин зургаанай мууса тэмсэдэг ба ниитын журам сахилгада олониитын хабаададаггүй тухай бэшэгдэһэн байна. Хэн бэшээ аааб гээд һонирхоходо, авторынь байхагүй — тэрэ нэрээ нюужа, анонимна бэшэг эльгээгээ. Иимэ ушарта редакци, мүн ондоошье эмхи зургаан бэшэгэй авторта үнэмшэхэ аргагүй болодог. Нэрэгүй бэшэгүүдэй ямаршье хүсэгүй байдал тухай РСФСР-эй Хуулинуудай кодекс дотор хэлэгдэнхэй бшуу. Тиимэшье һаа, бидэ тус бэшэгэй үндэһөөр шалгалта хүүлһэн байнабди. Тиихэдэмнай бэшэг дотор хэлэгдэһэн баримтанууд зүб гэжэ тодорхойлогдоо. Хэрбээ авторай нэрээ нюугаагүй болобол, тэрэнэй бэшэгэй үндэһөөр элирүүлэгдэһэн тэдэ дутуу дунданууды усадхаха хэмжээнүүд бури түргэн, туһа ехэтэйгээр абтаха байгаа. Тингэжэ олондо туһатай хэрэгэй бэелэл түргэдэхэ һэн.

Энээнһээ ерондо тон ондоо тобшолол хэгдэхэ ушартай болоно бшуу. Юундэ ямар шалтагаанһаа боложо редакцида бэшэг эльгээгшэ хүн нэрээ нюуха болооб? «Тунгалагай» хүдэлмэрилэгшэдэй, Хэжэнгын милициинхидэй урда хүндэгүй болохоёо айгаа гү? Тус аймагай түбтэхи зарим хүтэлбэрилэгшэд шүүмжэлэл хэһэн хүнүүдһээ үпөө нэхэдэг, хашадаг, Хэжэнгэ һууринайхид шүүмжэлэлдэ дурагүй, шүүмжэлэл хэһэн хүсэ үзэн ядадаг байба гээшэ гү?.. Нимэнүүд тобшолол хэжэ болохо гү? Болохо.

Ихэдээ һайн эрмэлзэлтэйгээр редакцида бэшэһэн аад, нэрээ нюуһанһаа болоожо, тэрэ хүн тойроод байһан һаа ехэ илгардаггүй байһан аад, мүнөө хэлэ аманда, хоб жэбтэ дайруулна. «Мэхэтэйл хүн байба. Машина абахаа байнаб гэжэ хэлэдэгшьегүй һэмнай». «Юрэдөөл, мүнгэтэйхэн гээшэ ха. Уг унгинь ямар хүнүүд байһан ааб?... Урданай булашатай байгаагүй аабза?» Үг-ээ, һамгаиинь магазинда худалдаг юм гэнэ...» «Һамганш һамгаа хиидэ зобоно, сэдьхэлээ гутана.

...«Бахын һанаан далайда» гэһэн сэсэн үгэ бии. Энээндэ адли, ахаһаа ехэ һанаатай аад, үнэн дээрээ юумэ бираха шадалгүйшүүл бэеэ ташуурдахын, эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлхын, оролдохын ба худэлхын орондо урдалхуу ябаһан нүхэртөө нигэжэ хороо гаргадаг байна.

ЭДЭНЭР ХЭД БЭ?

...зондоо, нютагайгаа партейна, совет эмхи зургаануудай ажал хүдэлмэридэ һүүдэр хаяба ха юм, энэмнай коммунизм байгуулжа ябаһан хүнэй шадар бэшэ, харин хобуушанай, муу дотортой хүнэй ажал ябуулга болоошоно.

Хобуушад.

Эдэнэр олон янзын байдаг.

Һаяхан иимэ нэгэ бэшэг абаабди. Авторынь нэрээ нюугаагүй. Нёдондо айл болоһон нэгэ залуу бүлэ һандараа. Хүбүүнэй эжы энээндэ гэмтэй. Тэрэ хүбүүгээ магтажа, харин бэриеэ муушалжа хэды дахин хүршэ һамгадтаа хөөрэһэн байгаа ха. Тиихэдээ бэринь залхуу, унтаана, эхээ һажаагаа гэжэ хэлэһэн. Энэнь худагыдань дуулдаад, өөр тухайнь бүришье хорсотойхон үгэ табижархёо юм ха. Тиижэ хоёр худатан эбгүй, хэрүүлтэй болоһон байна. Өөр өөрынгөө түрэлхидые үмөөржэ, һая айл б о л о һ о н тэрэ залуухан инагууд арсалдадаг болоо. Энэнь удаан, оло үргэлжэлхэдөө тэдэниие бэе бэедэнь хүйтэрүүлбэ, һүүлээрнь хоёр залуушуулые холбоһон утаһан таһаршоо... Түрэлхид теэд ухаа ороогүй, мүнөөшье хэрэлдэһээр гэнэ. Энэ халаглама ушарта тус хоёр худатанай зарим хүршэнэр хабаадаһан байна. «Худагытнай тэшиие ехэл муугаар хэлэжэ байна һэн». «Тэдэтнай, юрдөө, таанадаа нохойн эдихэгүйгөөр хэлэдэг зон байна даа!» гэхэ мэтээр худатанарай хэрэлдээе һүжэрөөгөө, тиихэдээ хоб хэлэгшэдтээ тэдэ нүхэрынь мэтээр бэеэ харуулдаг, һаймһардаг, һайн юумэ хэжэ байһан мэтээр билдагуушалдаг байгаа.

Иигэжэ тэдэ ондоо, эгээлэй хүнүүдэй ажабайдал булангиртуулхаһаа гадна зарим түрэлхидэй өөһэдынгөө ба үри бэеынгээ жаргал эбдэхэдэ түргэдхэлсэнэ. Үнэндөө, тэдэ үнэн сэхэ зүбшэл үгэхэ, туһалха ёһотой байгаа.

Нэгэ хүн олон жэл салинһаа зарим хубииень суглуулжа, хүнгэн машина худалдажа абаба ха. Хүршэнэрэйнгөө дунда юрын, бусадган, өөрөө амаа тоһодуулха дуратай юм гэнэл. Ама тоһодолгомнай олон янзатай байдаг гүбэ даа!..»

Иимэхэн хөөрэлдөөнүүд, адаглабалтнай, тэдэ оостойхон хүнүүдһээ эхитэй байха. Олон зонтой газарнуудта, энэ тэрэ нүхэдэйнгөө, танилнуудайнгаа дунда тэдэнэй: «Совет гүрэндэ хулгай хэхэһээ ондоогоор баяжаха арга үгы. Эдээхэн үмсын машинатан, дачатан, хилын саанаһаа мебельтэй, булган малгайтаншни, юрэдөөл, үнэншэхын аргагүй харатай, мэхэтэй, нюуса зоншэбы даа!..»—гэһэн тобшололнуудые хэжэ байхынь шагнахат.

Үгышье һаа, иимэ нэгэ жэшээ дурдая. Улаан-Үдымнай локомотив-вагон заһабарилгын заводой булад хайлуулгын цехтэ Виктор Генералов инженерээр хүдэлдэг. Тэрэ Буряадай АССР-эй габьяата урлан нарижуулагшын нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Һаяхан бидэндэ хэдэн бэшэгүүдые асаржа харуулһан байна. Тэдээн сооонь нүхэр Генераловай шэнэ дураджал, чертэжүүд элдэбээр муушалагдана. Зарим түбэй техническэ литература дээрэһээ энэ дурадхалынь үйлэдбэридэ ямаршье туһа үзүүлхэгүй мэтээр хэлэгдэнэ, тиигэжэ бэшэгүүдэй авторнууд үнэтэ дурадхалда һэжэг түрүүлхые оролдоһон байха юм. Авторнуудынь нэрээ үгэдэ табяагүй. «Эдэ бэшэгүүдые тоонгүй үнгэржэ болохо байна. Теэд хии тала дунда хардуулхада хэрэн бусалуа юм. Өөрынгөө һайн талаа урлан нарижуулга тухайм мэдэхэ хүнүүдэй бэшэһэн шэнги байхадань, нүхэдтөө, суг ажалладаг хүнүүдтээ һэжэг түрэхэ баатай бологдохо байгдана.. Заримдаа урман хухарха юм. Хэрэггүй юумэн дээрэһээ үгэ гарана, сүлөө саг һалана»,—гэжэ манай тэрэ нүхэр хэлэнэ.

Иимэ байдалда нилээд олохон хүнүүд ородог, тэдэ хардалга гүрдэлгэ, хоб хэлэ татаха дуратайшуулда «досгуур» добтолуулжа, һанаагаа ... Өөрынгөө муу, ахир зантай үйлөөр нүхэдтэеэ, хүн зонтой багтахаяа болиһон зарим нэгэн бусад зонһоол боложо, «зобожо» ябанаб гэжэ гэмэрэлдэдэг. Гэр бүлэдөө анханһаа хүмүүжүүлгүй үндыһэн, хүниие хүндэлжэ, хүн янзаар хандажа һураагүйшүүл арад зоной сэдьхэл гамнаха һэшхэлгүй байдаг. Бури досоохитой, мууда дуратай, хүнэй һанаа зобооходоо сэдьхэлээ ханадаг, хэн нэгэнтэй муу юумэнэй тохёолдобол, хүхидэг хүнүүд бии...

Тэдэ олон, булта хуурмаг үгэнүүдые тараадаг. «Жэгтэйл болоһон саг даа. Хайшаа ошожо ябаһан зон агшабиибди, коммунизм тээшэ гү, али хайшааб?», «Эдэ залуушуул манай үеынхидэй шэгшыдэш хүрэхэгүй», «Архидахаһаа ондоо ямар амаралта байхаб даа», «Салин хүлһэн ехэ болоно гэлсэхэ, теэд баяжаһан юумэмнай үгыгша», «Хилын саана хэгдэһэн эдүүдһээ дээрэ юумэн үгы». «Манайхидш шададаггүй байнал дээ. Тэрэ хариин гүрэнүүдтэ тад ондоогоор, һайнаар эмхидхэгдэдэг гэнэбшэбы даа!». «Үгы, тоһондо үнэн нэмэхэнь гэнэл. эдеэ хоолдо химиин зүйлнүүд нэмэгдэдэг болоо юм ха», «Абадаг тараа, мяхамнай хайшаа ошодог юм агшаб?...» Иимэнүүд шэбэнэлдээншье дуулдадаг.

Һаруул һайхан ажабайдалыемнай иигэжэ хирэтүүлдэг хүнүүд тэнгэриһээ тэб гээд гэнтэ бууһан зон бэшэ, харин бидэнэйл дунда ябадаг хүйхэрнүүд лэ даа. Тэдэнэй заримыень тухайлдаг, танидагшьебди. Гансал тэдэнтэй тэмсэл һулаар хэхэмнай, ажабайдалаа хардуулха, гүрдүүлхэмнай, муу талаһаань лэ зураглуулхамнай — бүгэдэ ниитээрээ тэдэнэртэй тэмсэлээ шангадхахыемнай уялгална.

Тэдэнэр хэд бэ? Хобшод, хардалга гүрдэлгэ гаргагшад, муу муухай хэлээр, хэрэг ябуулгаараа совет үе сагымнай бузарлагшад. Тэдэнэртэ гамнал, хайра байха ёһогүй.

Д. ЭРДЫНЕЕВ.

УРАН ЗУРАГАЙ ВЫСТАВКЭ ДЭЭРЭҺЭЭ

ТАЛАДА ТҮРЭҺЭН ДУРАН

Бури һаяшаг бэлэй. Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейдэ ороходом, хүнүүд үүжам һаруул таһалгануудые соогуурнь ябасагаажа, зураг бүхэниие һонирхон хаража, өөр хоорондоо юугэшьеб даа гүбэр-шэбэр гэлдэжэ байгаа һэн. Сэхыень хэлэхэдэ, искусствада дуратайшуул һониншэнэ юумэ ходо хаража, өөрынь тобшолол хэжэ ябадаг бшуу. Тиимэһээ сэдьхэлээ тиимэ бэлээр хүдэлгэдэггүй. нилээд анхаралтайгаар танилсадаг байха.

Выставкэдэ орогшод зураг бүхэнэй ойро нилээд удаан зогсоно. Зогсохоор, хөөрэлдэхөөр шалтагаан бии гээшэ. Зэрэлгээтэ тала ногооронхарагдажа, тэрүү саанаһаа ерэжэ ябаһан эмээл моритой хоёр залуу хүнүүд хөөрэлдэжэ, миһэрэн энеэлдэхэдэл гэхэ юм. Сэнхир номин огторгой, намжаа зулгы тала дайдашье тэрэ хоёрой хөөрэлдэхые шагнаархаһандал, иэмээгүйхэн дүүрсана. Энэ зураг үндэр наһатай үбгэд, хүгшэдые, мүн һургуулиин үхибүүдые ээлүүдгүй һонирхуулаа бэлэй.

Буряадай элитэ уран зураашан Цыренжап Сампилович Сампиловай хэһэн «Талын дуран» гэжэ гайхамшагта бүтээлынь өөрөө байна ха юм. Энэ зураг дүшэн зургаан жэлэй саана бүтэһэн түүхэтэй Тиигэбэшье энэнь хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлые хүлгүүлэн баясуулжа, инаг дуранай хэзээдэшье сэлмэг һайхан, эгүүридэ мүнхэ наһатайе гэршэлнэ гээшэ. Энэ зурагтаа Ц. Сампилов хорёод онуудай байдалай мартагдашагүй нэгэ үзэгдэлые харуулхаяа оролдоһон юм. Теэд Совет засагай ашаар зол жаргалаа эдлэһэн арадайнгаа түхэл шэнжые, абари зангые зураглажа, саашанхи хүбиин заяаншинь хододоо арюун һайхан байха гэжэ тобшолол хээ бшуу. Тиимэһээ мүнөө үеын хүнүүдтэ тон дүтэрхы, инаг дуранай залиршагүй хүсэтэйе үшөө дахин гэршэлнэ бшуу.

Ахамад зураашын энэ гайхамшагта бүтээл гансашье манай Буряадта бэшэ, мүн ороной бусадшье хото, һууринуудта үргэнөөр мэдээжэ болоһон юм. Тус выставкэ Ц. С. Сампиловай түрэһөөр ная наһанайнь ойдо зорюулагдана.

«Ургашан» гэжэ зурагыень мартажа болохо аал? Адууһа малаа үдхэжэ, ажабайдалаа дэлгэр баян болгожо байһан сагтаа энэ зурагыень ходоодо дурсан һанажа, һайхашаажа ябахабди. Хараха бүримнай бүришье гоёор харагдажа, шэнэ мэдэрэл түрүүлхэ бшуу. Энэ зурагтань буряад хүнэй шэнжэ түхэл, һанал эрмэлзэл дүүһан бии гээшэ. «Пастух», «Һонюуша бухануд» гэхэ мэтын зурагуудыень хаража, нэгэ ушарта бодолгото болохо, нүгөө ушарта энеэхэ дуран хүрэдэг.

Тус выставкэдэ хоёр зуугаад зурагууд табигдаа. Графическа, мүн үнгэ бүриин шэрээр хэһэн бүтээлнүүдые харанабди. Хэнэйшье мэдэхээр, ахамад зураашын хэһэн зүйлнүүд олон. Байгаали харуулһан, ажалша бэрхэ хүнүүдэй образ ялас гэмэ хурсаар зураглаһан бүтээлнүүд болон бэшэшье жанрай зүйлнүүдыень тоолохо болоо һаа, бүхы дээрээ зургаан зуунһаа олон юм. Түргэн зураг гэхэ гү, али ажабайдалай, байгаалиин тон һонирхолтой үзэгдэл харуулһан 5.500 зураг тоологдоно.

Эдэ бүгэдэ юу харуулнаб гэхэдэ, уран зураашан һалан ашагтайгаар хүдэлжэ, үе сагайнгаа бодото байдалые, ажабайдалай халуун амисхаалые, ажабайдалые бури гоё һайхан, баян дэлгэр болгожо байһан үеынгөө хүнүүдэй түхэл шэнжые хязалан бүтээгээ ха юм.

Ц. С. Сампилов адууһа мал, ан арьяатаниие зураххадаа илангаяа бэрхэ байһан юм. Һүрэглэн бэлшэжэ, шорой тооһоной бурьялтар харайжа, собхоржо, наадажа, носолдожо байха үедэнь онсо өөрын шэнжэтэйгээр зуража, хэзээдэшье мартагдашагүй образ харуулһан байха.

Графическа зурагуудтайнь танилсажа болохо. Буряад арадай урданайнь һуудал байдал, ёһо гурим, заншал гэхэ мэтые һэншэдгүй һайнаар мэдэхэ байжа, тэдэ бүгэдэниие зурагуудтаа тодо хурсаар харуулһан юм. Жэшээнь, хирим түрэ, ёохор наадан, һур харбаанай удха шанарые тобойсо харуулаа бэлэй.

Гэхэтэй хамта буряад угалзануудые ханамжатайгаар суглуулжа, тусгаар альбом болгоһон юм. Тэдэ угалзануудыень уран зураашад, мүн гар урлалда сэхэ хабаатай хүнүүд саг үргэлжэ хаража, ажал хүдэлмэридөө нариинаар хэрэглэдэг гээшэ.

Тус выставкэдэ ороһон хүнүүд ахамад зураашын зарим бүтээлнүүдтэй танилсабашье, гүйсэд хүгжэһэн үндэһэн зурагай хүгжэлтэдэ сэгнэшэгүй ехэ юумэ хэһыень, энэ талаар алдар габьяатай байһыень үшөө дахин ойлгохо бшуу.

М. ОСОДОЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Ц. С. Сампиловай хоёр зураг харанат.

С. БАЛДУЕВАЙ буулгабари.

МОНГОЛ ПОЭДҮҮДЭЙ ШҮЛЭГҮҮД

Мижигиин ***ШИРЧИНСҮРЭН***

ҺАРУУЛ НУГАДА ХҮЛЕЭНЭБ ШАМАЙГ...

Һаруул таладам үбһэ ногоон найган халиуржа,
Һалхин-хүлэг жэгүүр дэлгээд холые зорино.
Һайн инагайм урин энеэбхилэл нюдэндэм харагда...
Һайхан аялгата эгэшэг дуунинь шэхэндэм соносто...

Хүбэнэг мана тэнгэриин энгэрые нэмэрин наадажа
Хүлгэһэн сэдьхэлэйм зангилаа утаһа тайлан
тэшхүүл...

Хүн бодолни нэгэнһээ нүгөөдэдэ дамжан хубилжа,
Хүсэл эрмэлзэлни мөөрдэл адляар эрьелдэн тэгүүл...

Үнгөөр сэнхир нимгэн бүд һэжэржэ байһандал
Үреэхэн зэрэлгээн үргэн талаар долгитон мирална.
Үүлэн-хамбы бэеэ хуряан эбхэрэн мушхаржа.
Үндэрэй оройгоор үтэр түргэн саашаа арилна.
Мүнгэн хюруу наранай туяада сэйран харагдажа,
Мүрэнэй толи дээрэ мүшэдэй наадаһандал адлил д...
Мэшьеэһэн шамаяа ухаан соогоо багтаан бодохонь
Мүнхэ жаргалда умбажа байһандал адлил даа.

Талын уудам харахан нюдэнэйм хараада тунажа,
Тангил шамаяа алхам бүхэндөө һанажал ябанаб
Тэгүүлһэн хүсэлэй тэшхүү компас арайхан барижа,
Тэсэхээ болиһон дуранай зоболон эдэлэн ябанаб.

Сэдьхэл соом уянгата хүгжэм жэргэн дуулажа,
Сэнхир аласай һалхин намайе үлеэбэ.
Холын зэрэлгээнэй хүхэ торгон нэмэргэ дороһоо
Хонгор инагни энеэбхилһээр гаража ерэбэ.

НАМАР

Уулын модод шарлажа,
Уһанай шубууд
бусабал даа.
Ургамал ногоон хагдаржа,
Урин саг үнгэрбэл даа.
Хангайн сэсэг хатажа,
Хүүхэнэй дуун замханхай.
Халуун наран һуларжа,
Хүйтэн амисхаал ерэнхэй.
Мүнгэн хюруу дарсайжа,
Хүнгэн һалхин нэтэрнэ.

Модоной набшаһан уна...
Хүл доогуур бутарна.
Талын голнууд мирал...
Холын холодо тэгүүл...
Гоёхон хүгжэм гарга...
Һонихон зугаа шэбэнэ...
Эрьедэнь һууһан намда
Элдэб бодол һануулна.
Эжэлэн тэнжэн ябаһан
Энэл амидарал һануул...

ҺҮНИИН ЗУРАГ

Мүшэд олоороо дээрэ
жэрбэлзэжэ,
Мүнгэн һара тэнгэридэ
яларна.
Намдуухан һалхинда ой
эрбэлзэжэ,
Нарнихан голой уһан
мирална.
Амгалан һүни нойроо
мартажа,
Алтан дэлхэйн шэмээе
шагнана.
Монгол гүүнэй сэгээ
һанагдажа,
Нойтон газарай шиниг
ханхална.

Харанхы хүбшын орьёл
торьёлдо
Хангайн буга утаар
урамдана.
Һайхан дуун шэхэндэ
ханхинажа,
Һаруулхан һүниин
хүгжэм уянгатана.
Адуу магахаяа гараһан
эрын
Ардаг хүлэгэй туруун
түбэрэ...
Түрэл нютагай һалхин
сэнгэжэ...
Түрэһэн үринингөө магнай
эльбэнэ.

ЗААХАН СӨӨРЭМЭЙ ЭРЬЕДЭ

Альганай шэнээн заахан сөөрэмэй эрьедэ
Аласай бодолдо сэдьхэлээ дарагдан һуунаб.
Холын ябадал нюдэнэйм урда жэрэлзэжэ,
Хонгор намайгаа һалхин үлгыдэн бүүбэйлнэ.
Сөөрэмэй уһан аржагад аржагад миралжа.
Үсөөхэн хулһан тэгэндэнь хиндэн найгана.
Хабтагай һүүдэр уһанай толидо тудажа,
Харахан нюдэндэ мэлмэрэн харагдана.
Һалхин гэнтэ шэхэндэ юушьеб дуулгажа,
Һайхан аялга хуурдан хуурдан ханхинана.
Сагаан сэсэг толгойтоо һэжэрэн гунхажа,
сагай тэнюундэ бэеын шалаа гаргана.
Хуа шара ангир эрьеэр мааргажа,
Хосорһон нэгээ хүлеэн хүлеэн зогсоно.
Хоол оложо хушуун хушуундаа хэлсэдэг
Ханил һайханиинь һагадан тэрэниие зобоно.
Альганай шэнээн заахан сөөрэмэй эрьедэ
Аласай бодолдо сэдьхэлээ дарагдан һуунаб.
Холын ябадал нюдэнэйм урда жэрэлзэжэ,
Хонгор намайгаа һалхин үлгыдэн бүүбэйлнэ.

ДУРСАН ҺАНАХАДАМ...

Бадма ёнхобо сэсэг мэтэ хүүхэн
Баяртай шарайгаар намайе шэртэн зогсожо,
Һарата һүниин шэмээгүйдэ ябадагаа дурсажа,
Һаруул нугада багын наадые һанажа,
Хүн болоһоор шамдал хүнтэй ушараагүйб гэжэ,
Хүүхэн болоһоор нимэл жаргал үзөөгүйб гэжэ,
Үргэн сээжыем түшөөд уйлажа байгаа һэн,
Үгэхэгүйб хэндэшье гээд хэлэжэл байгаа һэн.
Эрэ хүндэ дурлаһан эхэнэр хүнэй нулимсые,
Һугшаран уйлаһан тэрэнэй хоолойн шэшэрээе
Тиихэдэ би үзэжэ, сэдьхэл зүрхөөрөө зобоо һэм.
Тэнюун магнайгаа уршылгажа, хүн тухай бодоо һэм.

Г. ДАШАБЫЛОВ буряадшалба.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй тогтоол. «Агууехэ Октябриин хүндэлэлдэ» — суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Баян Хэжэнгэ» — А. Ефремовэй статья. «Коммунистнуудай эдэбхинин шалгалта» — К. Владимировай статья.

Гурбадахи хуудаһанда: «Хани нүхэсэл тухай» — А. Колпаковой статья. «Соёл гэгээрэл-хүдөөгэй ажалшадта» — суглуулбари. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Субботын хуудаһан.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

13.05 — Һүүлэй һонин. 13.10 — **Үнгэтэ телевидени** Үхибүүдтэ мультфильмнүүд харуулагдаха. 13.40 — «Элүүр энхэ байдал» — эрдэм дэлгэрүүлгын программа. 14.10 — **Үнгэтэ телевидени.** «Ан амитадай байдал». 15.05 — «Дуун-73» гэһэн дамжуулга. 15.30 — «Спортын программа». 1. Шатараар СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн дээрэ. 2. Хоккейгээр СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. «Динамо» (Москва) — «Химик» (Во...сенск). 3-дахи үе. 16.2... **Үнгэтэ телевидени.** «Та... сагты: Панама» гэһэн ...визионно документа... фильм. 17.10 — Т. При... «Он пришел» — теле...онно зүжэг. 18.20 — ... — Забһарлалга. 18.3... «Сэнхир талануудай хүү...нуудаар». 19.00 — «Вр... — мэдээсэлэй програ... 19.30 — **Үнгэтэ телеви...** «13 стульев» гэжэ те...зионно жэжэ зүжэг... театр. 20.40 — «Эб на...далай түлөө тэмсэлэй ... ла үе». Эб найрамдала... сэнүүдэй Бүхэдэлхэйн ...грессые угтуулан. 21.10 **Үнгэтэ телевидени.** Ф...лоор СССР-эй түрүү ... эзэлхын түлөө мүры... «Динамо» (Москва) — ... педо» (Москва). Хоё... тайм.

Улаан-Үдэ харуулна

21.45 — «Сибириин ...лагша». В. Шишковой ... һөөр 100 жэлэй ойдо. ... — «Чечено-Ингуш... ажалта үдэрнүүд» — ...ментальна фильм.

«Орбита» харуулна

23.13.15 — «Му... хүгжэм». 24.00 — «Вр... — мэдээсэлэй програм...

ХОЁРДОХИ ПРОГРА...

Улаан-Үдэ харуулна

19.30 — «Твой сов...ник» — уран һа... фильм (1-дэхи сери). ... — «Буряад оромни» ... фильм-концерт.

Редакторай орлог...
С. С. ЦЫРЕНДОРЖ...